

21 vägar till hållbar regional utveckling

Med konkreta exempel från Skåne till Norrbotten

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Förord

Det har skett en förändring i svensk samhällsorganisation. År 2019 ombildades alla landsting till regioner och ansvaret för regional utveckling decentraliserades, från staten till direktvald regional församling. Det enhetliga regionala utvecklingsansvaret ökar tydligheten för en demokratisk förankring. Regionen samlar länets aktörer och utifrån olika samhällsutmaningar definieras tillsammans målsättningar och vad som behövs göras i den regionala utvecklingsstrategin. När det är aktuellt sker ett nära samarbete med kommunerna.

Sveriges Kommuner och Regioner ser att det regionala utvecklingsuppdraget har utvecklats och breddats, från att ha handlat om ekonomisk tillväxt till att ansvara för och leda en regional hållbar samhällsutveckling. Ansvaret att agera på komplexa samhällsutmaningar vilar på både kommuner och regioner.

Uppdraget att bidra till en hållbar regional utveckling i hela landet är en samhällsutmaning som spänner över flera politikområden. Rapporten är därför indelad i olika kapitel: regional utveckling, folkhälsa, kultur, kompetensförsörjning, regional samhällsplanering, tillgänglighet och innovation samt förnyelse inom näringslivet. Syftet är att ge en överskådlig bild över vad regionerna gör, hur de organiserar och genomför arbetet. Rapporten vill synliggöra regional utveckling. Den regionala variationen är en tillgång och rapportens olika exempel är valda för att driva arbetet med det regionala utvecklingsarbetet framåt.

Rapporten är framtagen av Göran Hallin och Karolina Henningsson på WSP tillsammans med sakkunniga på SKR. Helena Gidlöf har haft ett samordnande ansvar för rapporten.

Stockholm, mars 2023

Gunilla Glasare

chef för avdelningen tillväxt och samhällsbyggnad

Innehåll

Inledning	6
Styrningen av det regionala utvecklingsarbetet i Sverige	6
Regionernas arbete och ansvar	8
Framväxten av dagens regionala utvecklingspolitik.....	9
Regionala utvecklingsstrategier, mandat och roller – grunderna för regionernas utvecklingsarbete	11
Regionernas mandat varierar mellan olika områden	12
Finansiering av det regionala utvecklingsarbetet.....	12
Kapacitet och samverkan.....	13
Folkhälsa – en förutsättning för långsiktig regional utveckling	14
Analys och kunskapsutveckling	15
Samordning av folkhälsoinsatser och strategisk utveckling.....	16
Folkhälsa – några exempel	17
Kultur – en förutsättning för attraktiva livsmiljöer och en drivkraft för regional utveckling.....	21
Planering och finansiering inom kultursamverkansmodellen	22
Kultur och regional utveckling	23
Kultur – några exempel	25
Kompetensförsörjning och kompetensutveckling – resurser för långsiktig hållbar utveckling.....	28
Relevanta kunskapsunderlag.....	28
Strategisk samordning.....	29
Huvudmannaskap för utbildningar	31
Kompetensförsörjning och kompetensutveckling – några exempel.....	31
Regional samhällsplanering – de rumsliga förutsättningar för regional utveckling.....	35
Strukturbilder kan visa samband mellan regional utveckling och kommunal planering.....	35
Regional fysisk planering enligt plan- och bygglagen	36
Stöd till kommersiell service	36
Regional samhällsplanering – några exempel	37

Tillgänglighet genom infrastruktur och kommunikationer – en förutsättning för regional utveckling i hela landet	40
Regionernas arbete med infrastrukturplaneringen.....	40
Digital infrastruktur	42
Ansvar för kollektivtrafiken	43
Tillgänglighet till kommunikation och transporter – några exempel	44
Innovation och förnyelse i näringslivet – en resurs för omställning och utveckling.....	46
Kunskap och strategier	46
Stöd till företag och entreprenörer.....	47
Innovativa miljöer	49
Innovation och förnyelse i näringslivet – några exempel	50
Slutord.....	57

Inledning

Denna rapport ger en kort presentation av innehållet i – och omfattningen av – det regionala utvecklingsuppdraget, som det är formulerat i förordningar och styrdokument. Rapporten innehåller också exempel som visar bredden i vad regionerna gör inom regional utveckling och hur de arbetar.

Styrningen av det regionala utvecklingsarbetet i Sverige

Arbetet med regional utveckling grundar sig till stor del i tre nationella styrdokument:

- Lagen om enhetligt regionalt utvecklingsansvar.
- Förordningen om regionalt tillväxtarbete.
- Den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030.

Lagen om regionalt utvecklingsansvar styr vem som ansvarar för regional utveckling och vilka uppgifter som ingår i det regionala utvecklingsansvaret. Sedan lagen ändrades i januari 2019 är det regionala utvecklingsansvaret samlat hos de 21 regionerna (tidigare landsting). Ansvaret omfattar det som i lagen kallas för regionalt tillväxtarbete. I den nationella strategin för hållbar regional utveckling formuleras den som regional utveckling. Ansvaret omfattar också arbetet med länsplanerna för regional transportinfrastruktur. Målet för den regionala utvecklingspolitiken är stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet.

I förordningen om regionalt tillväxtarbete sägs att regionerna ska:

- Utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling (regional utvecklingsstrategi (RUS) och samordna insatser för att genomföra strategin.
- Besluta om användningen av vissa statliga medel för regionalt tillväxtarbete.
- Följa upp, låta utvärdera och årligen redovisa resultaten av det regionala tillväxtarbetet till regeringen.

Det regionala utvecklingsansvaret ska vara sektorsövergripande och innehålla långsiktiga prioriteringar för ”det regionala tillväxtarbetet”. Den ska också ligga till grund för strukturfondsprogrammen Investering för tillväxt och sysselsättning och Europeiskt territoriellt samarbete.

- Strategin ska enligt förordningen beakta:
- Kommunala översiktsplaner inklusive havsområden,
- Kommunala riktlinjer för bostadsförsörjning,
- länsplaner för regional transportinfrastruktur och regionala trafikförsörjningsprogram,
- regionala bredbands- och digitaliseringsstrategier eller motsvarande,
- regionala klimat- och energistrategier,
- regionala kulturplaner,
- regionala serviceprogram och
- regionplaner enligt 7 kap. plan- och bygglagen.

Förordningen pekar också ut de statliga myndigheternas roll för den regionala utvecklingen. De ska bidra till att uppnå målen för den regionala utvecklingspolitiken. De statliga myndigheternas medverkan ska utgå från prioriteringarna i den nationella strategin.

Den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 är det senaste styrdokumentet. I strategin anges målet att stärka lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet

I strategin pekas fyra områden ut, med tillhörande underordnade områden. De definierar regeringens syn på de viktigaste områdena för utvecklingen under de kommande tio åren. Strategiska områden för en hållbar regional utveckling i hela landet är:

Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd

- Hög livskvalitet med attraktiva livsmiljöer.
- God samhällsplanering.
- God tillgång till offentlig och kommersiell service.

Kompetensförsörjning och kompetensutveckling

- Väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångs lärande.
- Utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete.

Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande

- Omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering.
- Konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat och miljömässigt hållbar ekonomi.
- Digitaliseringens möjligheter är väl tillvaratagna.
- Ett gott näringsklimat, med goda ramvillkor och väl fungerande kapitalförsörjning.
- Internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export.

Tillgänglighet genom digital kommunikation och hållbara transportsystem

- Förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning.
- Tillgänglighet genom hållbara transportsystem.

Det svenska arbetet med hållbar regional utveckling är integrerat med flera internationella och europeiska processer. De globala målen för hållbar utveckling, handlingsplanen Agenda 2030 och de svenska målen och delmålen för genomförande av Agenda 2030 är viktiga utgångspunkter för arbetet i Sverige. Arbetet påverkas också av den så kallade Partnerskapsöverenskommelsen 2021–2027, som anger den strategiska inriktningen för EU-fondernas användning i Sverige och av EU:s Gröna Giv. Båda är viktiga för att genomföra EU:s sammanhållningspolitik i Sverige.

Regionernas arbete och ansvar

Regionerna har som direktvalt självstyrande organ möjlighet att ta egna initiativ. Oavsett om uppdragen kommer från regeringen eller om regionen tar egna initiativ utgår det regionala utvecklingsansvaret från regionernas territoriella förutsättningar och behov. Uppdraget handlar om att samla samtliga intressenter inom länets gränser – invånare, ideell sektor, kommuner, statliga myndigheter, universitet/högskola och näringsliv – för att gemensamt arbeta för länets utveckling. Det regionala utvecklingsuppdraget skiljer sig därmed från

regionernas välfärdsuppdrag inom hälso- och sjukvård som har en annan styrnings- och produktionslogik.

Regional utveckling är i hög grad ett ansvar på flera nivåer, där såväl kommuner som statliga myndigheter har uppgifter och roller. Regionerna ska också leda arbetet med hållbar regional utveckling i samverkan med många andra aktörer, såsom företag, näringslivsorganisationer eller frivilligorganisationer inom olika områden. Exakt hur regionerna formar sin roll varierar mellan de fyra strategiska områdena ovan. Regionernas arbete med den regionala utvecklingen styrs, förutom av de nationella styrdokument, också av regionernas regionala utvecklingsstrategier.

Den här rapporten beskriver vad och hur regionerna arbetar med den hållbara regionala utvecklingen indelat i sakområden. Sakområdenas urval och avgränsningar utgår från den nationella strategins utpekade strategiska områden, från förordningen om regionalt tillväxtarbete beskrivning av frågor att beakta och från hur regionerna har organiserat sitt arbete med regional utveckling. Regionerna väljer olika avgränsningar för sitt regionala utvecklingsarbete.

Förutom de sex sakområdena tar rapporten också upp regionernas arbete med regionala utvecklingsstrategier.

Framväxten av dagens regionala utvecklingspolitik

När politiken lanserades i mitten av 1960-talet var målet för regionalpolitiken att utjämna skillnader när det gällde förutsättningar för utveckling. I början av 2000-talet ändrades målen för den regionala utvecklingspolitiken (som också bytte namn till regional tillväxtpolitik) till att handla om tillväxt i alla delar av landet. Sedan mitten av 2010-talet har målet än en gång förskjutits till att handla om en hållbar utveckling i alla delar av landet. Något som bidrar till den bredd och mångfald som återspeglas i denna rapport.

Ansvar för den regionala utvecklingspolitiken har ändrats i takt med ändrade mål. När målet var att utjämna förutsättningarna var det också tydligt att staten, främst genom länsstyrelserna, hade det huvudsakliga ansvaret. När målen i ökande grad kom att handla om tillväxt i hela landet ökade det regionala ansvaret för utvecklingsarbetet. Under en stor del av 2000-talet återfinns det regionala utvecklingsansvaret på olika regionalt ansvariga myndigheter. I vissa regioner har det varit regioner (landsting med särskilda uppdrag och ansvar), i

andra regionförbund bestående av kommuner i samverkan. I andra hade länsstyrelserna kvar ansvaret för det regionala utvecklingsarbetet. Sedan januari 2019 har Sverige ett samlat regionalt utvecklingsansvar hos de folkvalda regionerna.

Huvuddragen i den svenska regionala utvecklingspolitikens förändring har skett jämsides med det svenska EU-medlemskapet och utvecklingen av EU:s sammanhållningspolitik, där flernivåperspektivet och det breda territoriella perspektivet har varit centrala.

Regionala utvecklingsstrategier, mandat och roller – grunderna för regionernas utvecklingsarbete

Regionernas arbete med hållbar regional utveckling har sin grund i de regionala utvecklingsstrategierna. De flesta regioner har relativt nyligen uppdaterat sina strategier, som därför i stor utsträckning återspeglar de förändringar i ansvar som tillkommit i och med reformen om ett samlat regionalt utvecklingsansvar 2019. De regionala utvecklingsstrategierna är både ett krav, enligt lag och förordning, men också regionernas verktyg för att styra arbetet.

De regionala utvecklingsstrategierna syftar till att lägga fast grundläggande prioriteringar för hela regionen, där regionen som organisation är en aktör men där även kommuner, myndigheter, företag, organisationer och medborgare är viktiga för att nå målen.

I de flesta regioner är utvecklingsstrategin ett övergripande strategiskt dokument, det vill säga på en högre nivå än till exempel regionens verksamhetsplan. För att nå målen i strategin arbetar många regioner med delstrategier, planer och handlingsprogram som rör mer avgränsade områden och frågor. En del av dessa är regionerna skyldiga att ta fram, medan andra är valfria. Därför är det olika vilka planer och strategier som regionerna väljer att ta fram och hur ofta de uppdateras. Flera av dessa planer och strategier återkommer i rapportens följande kapitel.

Som regel är de regionala utvecklingsstrategierna övergripande också till sitt innehåll. Därför innehåller de sällan detaljerade prioriteringar som budgeterade resurser till olika frågor och områden. Överlag varierar regionernas mandat och finansieringsmöjligheter stort mellan strategins olika områden.

Slutligen finns också betydande variationer mellan regionernas resurstillgång och kapacitet att driva regional utveckling. Även hur övriga aktörer organiserar sig varierar. I flera regioner finns kommunalförbund som hanterar mellankommunal samverkan och kommunernas intressen i vissa sakfrågor.

Regionernas mandat varierar mellan olika områden

Lagen om regionalt tillväxtarbete ger regionerna ett formellt mandat när det gäller att samordna arbetet med att ta fram och genomföra de regionala utvecklingsstrategierna. Det betyder att regionerna är beroende av att föra dialog, samverka och samordna verksamheterna med andra aktörer. Vilka aktörer som är de viktigaste varierar mellan olika frågor och sakområden. Kommunerna är dock viktiga aktörer inom de flesta områden och ingår därför i de flesta av regionerna samverkansprocesser. Även länsstyrelserna har en särskild roll i samverkan kring den regionala utvecklingen. Länsstyrelserna samlar statens intressen – inom olika sektorer och mellan myndigheter – i den aktuella regionen.

Regionernas ansvar för att driva (samordna) det regionala utvecklingsarbetet har fokus på den regionala nivån. Arbetet behöver dock göras i nära samspel med andra nivåer, främst den lokala och den nationella. Men även den europeiska nivån är viktig för regionernas utveckling. Det beror på att dels många av de lagar och förordningar som styr vad regionerna får och kan göra grundar sig i gemensamma europeiska direktiv, dels en betydande del av finansieringen för delar av det regionala utvecklingsarbetet kommer från EU:s fonder. Flera regioner har därför valt att vara representerade i Bryssel. Ofta är dessa kontor gemensamma med andra regioner.

Finansiering av det regionala utvecklingsarbetet

Det finns ingen samlad källa för att finansiera arbetet med regional utveckling. Regionernas finansiering kommer från statliga anslag, egna skattemedel och från särskilda projekt och program. Det viktigaste statliga anslaget som finansierar det regionala utvecklingsarbetet är det så kallade 1.1. anslaget för regional utveckling. Men även statliga anslag för investeringar i den regionala transportinfrastrukturen, stöd till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna, anslagen till kulturportföljerna och folkbildningsanslaget är viktiga för den regionala utvecklingen.

Resurser till regional utveckling fördelas via myndigheternas program och projekt. Viktiga myndigheter är Tillväxtverket, Vinnova, Boverket, Trafikverket, Folkhälsomyndigheten, Energimyndigheten och Naturvårdsverket. Resurserna går till exempel till projekt eller finansiering av tillfälliga funktioner i regionerna (och/eller kommunerna).

Inom vissa områden av det regionala utvecklingsarbetet utgör EU:s fonder en källa till finansiering. Det gäller främst inom områden som näringslivsutveckling, innovation, grön omställning, kompetensförsörjning och kompetensutveckling där Europeiska regionala utvecklingsfonden och EU:s Socialfond har stor betydelse. Regionerna har ett inflytande genom att de deltar i arbetet med att ta fram de program och handlingsplaner som styr utlysningarna av projekt.

Regionerna sätter också av egna resurser för det regionala utvecklingsarbetet, dvs. skatteintäkter.

Kapacitet och samverkan

Det finns en betydande variation mellan regionerna. Det gäller inte bara hur arbetet organiseras utan också vilka resurser som regionerna har avsatt. Skillnaden i befolkningsunderlag och skatteunderlag har stor betydelse. Region Jämtland-Härjedalen har exempelvis cirka 130 000 invånare jämfört med Region Stockholms 2,2 miljoner. Region Gotland är en kommun med regionalt utvecklingsuppdrag, vilket skapar särskilda möjligheter att samordna det kommunala och regionala uppdraget. Det finns också betydande variationer i hur övriga resurser fördelas mellan regionerna, till exempel är 1.1 anslaget och resurserna från Europeiska regionala utvecklingsfonden betydligt större i norra Sverige än i Stockholm. Det omvända gäller för de regionala infrastrukturplanernas anslag. Variationen i fördelningen mellan regionerna när det gäller den regionala utvecklingsfonden och 1.1 anslaget baserar sig på regionernas förutsättningar för utveckling.

Sammantaget skapar detta olika förutsättningar för regionerna att arbeta med utveckling. Över tid har också olika samverkansformer, regioner emellan, utvecklats. Ett sådant exempel är insatserna via det gemensamma regionala samarbetet för kompetensutveckling – Reglab. I de nordligaste regionerna finns exempel på en regionövergripande samverkan för analys. I flera fall samverkar regionerna med varandra för en strategisk planering när det gäller att genomföra regionala program med finansiering från EU:s fonder.

Folkhälsa – en förutsättning för långsiktig regional utveckling

Bästa möjliga folkhälsa är en viktig drivkraft för social och ekonomisk utveckling. En bättre och mer jämlik hälsa innebär att fler kan arbeta, att produktiviteten ökar och att investeringar i utbildning ger högre deltagande i arbetslivet. Arbete som främjar folkhälsa har därmed stor betydelse för regional utveckling och är en prioriterad del av regionernas arbete.

Målet för det regionala folkhälsoarbetet är en god och jämlik hälsa. Detta är också ett integrerat mål i många regioners regionala utvecklingsarbete. Samtidigt är en god och jämlik hälsa en förutsättning för en långsiktigt hållbar regional utveckling.

Arbetet ska bidra till utvecklingen inom de åtta målområdena för den nationella folkhälsopolitiken som handlar om förutsättningar för hälsa såsom livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Dessa är:

1. Det tidiga livets villkor.
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning.
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö.
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter.
5. Boende och närmiljö.
6. Levnadsvanor.
7. Kontroll inflytande och delaktigheten.
8. Jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Målområdena betyder också att det finns flera och nära samband mellan folkhälsoarbetet och regional utveckling. Det gäller till exempel i förhållande till de strategiska områdena i den nationella strategin för hållbar regional utveckling. Särskilt då områdena Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet och Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet. I denna rapport finns nära kopplingar mellan folkhälsa och framför allt kultur, kompetensförsörjning och kompetensutveckling samt regional samhällsplanering.

Folkhälsofrågorna är inte en del av det statliga regionala utvecklingsuppdraget. Därför är det också skillnad mellan regionerna när det gäller hur de organiserar sitt arbete med regional folkhälsa. I flera regioner knyts folkhälsoarbetet samman med breda hållbarhetsfrågor som social hållbarhet och Agenda 2030. Ett exempel är Region Jönköpings län där arbetet med folkhälsa är placerat under det prioriterade området Attraktivitet och livsmiljö. Det betyder att folkhälsa blir en del av det regionala utvecklingsarbetet.

Folkhälsoarbetet saknar oftast tillgång till en samlad finansiering. Den hämtas istället från flera håll, såsom den hälsofrämjande och förebyggande hälso- och sjukvården eller från olika projekt för ökad social hållbarhet. Detta ställer höga krav på regionerna när det gäller att etablera folkhälsoarbetet som ett samlat strategiskt område.

Regionerna arbetar i praktiken med två huvudsakliga insatser kopplade till folkhälsa. Den ena är analyser och kunskapsutveckling inklusive uppföljning samt genomförande och samordning av olika konkreta folkhälsoinsatser. Den andra är integrering av hälsofrämjande och förebyggande arbete inom de flesta av välfärdens verksamheter.

Ansvar för folkhälsoarbetet är delat mellan Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna, regionerna samt kommunerna. Folkhälsomyndighetens huvudansvar är nationellt övergripande och omfattar bland annat att vara ett kunskapsstöd, fördela statsbidrag för förebyggande arbete samt stödja det regionala och lokala folkhälsoarbetet. Länsstyrelserna har flera uppdrag inom folkhälsopolitiken. De ska verka för att de nationella målen nås regionalt och har specifika uppdrag knutna till alkohol eller brottsförebyggande. Kommunerna ansvarar för mycket av den grundläggande välfärden, som påverkar befolkningens hälsa och som har en avgörande betydelse för exempelvis jämlikhet i hälsa.

Analys och kunskapsutveckling

Regionerna tar regelbundet fram olika lägesbilder och analyser inom folkhälsa som underlag inför politiska beslut. Det handlar om att följa utvecklingen inom de folkhälsopolitiska målen, till exempel genom att analysera skillnaderna mellan olika grupper när det gäller utvecklingen av faktorer som påverkar hälsan eller studier av barns och ungas hälsa.

En viktig del i det regionala folkhälsopolitiska arbetet är att komplettera den data som finns i officiella statistiska register med uppgifter om det som brukar kallas för självupplevd hälsa som ofta används i större enkätundersökningar. Folkhälsomyndigheten genomför en nationell folkhälsoenkät vartannat år. I enkäten ställs frågor om levnadsvanor och upplevd hälsa till ett urval i befolkningen. Regionerna erbjuds att delta i den nationella undersökningen genom att göra tilläggsurval i målgrupperna som ska göra det möjligt att även dra slutsatser på den regionala och lokala nivån. Genom att arbeta med den nationella enkäten som grund går det att jämföra regionernas arbete. Flera regioner genomför också egna folkhälsoenkäter.

Flera regioner tillgängliggör data från de regionala enkäterna och analyserna via särskilda digitala verktyg. Region Skånes digitala applikation Folkhälsostatistik är ett exempel där användarna kan ta ut data över både barns och vuxnas hälsa och utvecklingen över tid, både samlat för regionen och för enskilda kommuner.

En nära och integrerad del i analysarbetet är att följa upp utvecklingen i förhållande till regionens folkhälsopolitiska mål och i förhållande till målen i den regionala utvecklingsstrategin. Många regioner integrerar också folkhälsoindikatorerna i uppföljningen av den regionala utvecklingen i stort, till exempel med stöd i Agenda 2030.

Samordning av folkhälsoinsatser och strategisk utveckling

Det regionala folkhälsoarbetet grundas ofta i regionala strategier och handlingsplaner. Folkhälsofrågorna integreras i de regionala utvecklingsstrategierna på olika sätt. Oftast utgör de en del i strategierna, antingen under egna huvudrubriker eller som en del i strategiska mål som ”goda livsmiljöer” eller ”attraktiva regioner”.

Flera regioner har tagit fram särskilda folkhälso- eller regionala folkhälsostrategier. De utgår från de folkhälsopolitiska målområdena, och kopplar till arbetet och prioriteringar inom regional utveckling och hälso- och sjukvård samt till ansvaret för folkhälsa hos kommunerna. Ett exempel är målområde ”en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård” som knyter an till det förebyggande och hälsofrämjande arbetet inom hälso- och sjukvårdsorganisationen och kommunal hälso- och sjukvård.

Regionala utvecklingsstrategier och folkhälsostراتيجier är båda dokument som har tagits fram i breda processer, som involverar andra viktiga aktörer i regionerna, till exempel kommunerna och civilsamhällets aktörer.

Det finns även andra handlingsplaner som ska främja olika hälsofrämjande och förebyggande insatser. Exempel på sådana handlingsplaner kan vara planer för suicidprevention eller strategier för psykisk hälsa. Dessa har mer fokus på konkreta hälsofrämjande och förebyggande insatser, men handlar också i hög grad om hur insatser behöver samordnas bättre mellan olika aktörer. Det kan till exempel handla om att beskriva mål och arbetssätt för samverkan mellan exempelvis regionens hälso- och sjukvård å ena sidan och kommunerna å andra sidan. Även samordningen mot statliga myndigheter som exempelvis Försäkringskassan är en del i detta.

Många regioner leder och driver också konkreta folkhälsopolitiska projekt med inriktning mot hälsofrämjande och förebyggande insatser. Sådana exempel kan vara initiativ riktade till skolorna för att öka fysiska aktiviteter hos barn och unga under skoldagarna eller ökade möjligheter till kulturliv för alla barn. Regionerna arbetar också i nära samverkan med olika organisationer i civilsamhället för att främja folkhälsan. Genom utlysningar av olika projektmedel lämnar regionerna stöd till ett antal sådana organisationer.

Det finns flera exempel på insatser och projekt där till exempel tillgänglighetsförbättringar i vården kombineras med utvecklingen av nya tekniska lösningar inom områden som e-hälsa.

Folkhälsa – några exempel

Sätt Östergötland i rörelse (Region Östergötland)

År 2016 tog Region Östergötland initiativet till en gemensam strategi för fysisk aktivitet – Sätt Östergötland i rörelse. Arbetet har sedan dess varit inriktat på att integrera intentionerna i strategiska mål- och styrdokument på regional och kommunal nivå, samt mobilisera samhällsaktörer och organisationer att följa den. Arbetet handlar om att skapa forum och mötesplatser, snarare än nätverk och arbetsgrupper. Den gemensamma strategin utgår från att skapa fysisk aktivitet inom fem olika arenor: boende och närområde, fritid och kultur, skola och utbildning, arbete och försörjning samt omsorg och hälso-sjukvård. Inom dessa arenor genomförs aktiviteter som främjar fysisk aktivitet och rörelse i

Östergötland. Region Östergötland leder uppdraget och samverkar med kommuner, samhällsaktörer och ideella organisationer.¹

eHealth arena (Region Kalmar län)

eHealth Arena är en långsiktig satsning initierad av Region Kalmar län. Satsningen sker i samverkan med näringsliv, vård och omsorg, länets kommuner, akademi och allmänhet. Genom att skapa en gemensam arena som koordinerar behov och lösningar för samverkande parter är målet att bidra till ett ökat användande av e-hälsotjänster och välfärdsteknik. Arenan ska även bidra till näringslivstillväxt inom e-hälsoområdet samt öka effektiviteten inom vård och omsorg. Arenan är en del av en omfattande satsning på e-hälsa där e-hälsolösningar ska bidra till att hantera morgondagens vård- och omsorgsbehov. Detsamma gäller förflyttningen mot Nära vård. Arbetet har under de inledande tre åren bedrivits i projektform och ska under de närmaste åren hitta gemensamma och långsiktiga ägandeformer tillsammans med nyckelaktörer.²

Forum för folkhälsa (Region Västerbotten)

Forum för folkhälsa i Västerbotten bildades under hösten 2021 och är tänkt att utgöra ett nav i länets gemensamma folkhälsoarbete. Forum för folkhälsa utgörs av en ledningsgrupp som leds av landshövdingen och regionstyrelsens ordförande.

Utgångspunkten för forums arbete är avsiktsförklaringen för god, jämlik och jämställd hälsa i Västerbotten. Avsiktsförklaringen har undertecknats av alla länets kommuner, regionen och länsstyrelsen och visar på en gemensam ambition och inriktning för en långsiktig samverkan i folkhälsoarbetet.³

Fysisk aktivitet på recept (Region Västernorrland)

Sedan år 2000 arbetar Region Västernorrland med Fysisk aktivitet på Recept (FaR®). Det innebär att en patient kan få recept på fysisk aktivitet som komplement eller ersättning för läkemedel eller annan behandling. Region Västernorrland har även vidareutvecklat arbetet och erbjuder ett nytt koncept – Naturaktivitet på Recept. I samarbete med Länsstyrelsen Västernorrland har

---

¹ [Sätt Östergötland i rörelse](https://sattostergotlandirorelse.nu/) (https://sattostergotlandirorelse.nu/)

² [eHealth arena](https://www.ehealtharena.se/) (https://www.ehealtharena.se/)

³ [Forum för folkhälsa i Västerbotten](https://www.regionvasterbotten.se/folkhalsa/forum-for-folkhalsa-i-vasterbotten) (https://www.regionvasterbotten.se/folkhalsa/forum-for-folkhalsa-i-vasterbotten)

områden med promenadslingor kvalitetssäkrats och digitala kartor tagits fram. Tanken med promenadslingorna är att de ska vara lättillgängliga och finnas i närheten där människor bor. Slingorna har olika svårighetsgrad och några av dem är också rullstolsanpassade. Totalt finns år 2022 77 utvalda promenadslingor i länet. Efter att Region Västernorrland initierat arbetet med förskrivning av naturaktivitet på recept har fler regioner fått upp ögonen för metoden och erbjuder liknande lösningar.⁴

FASiS (Region Sörmland)

Region Sörmland är pilotregion för att främja ökad fysisk aktivitet genom ett statligt projekt – FASiS. Regionen samarbetar med Socialstyrelsen och projektet kommer att redovisas till Socialdepartementet. Bakgrunden är att bristande folkhälsa är ett betydande problem i Sörmland, framförallt på grund av brist på fysisk aktivitet. Projektet ska studera hur den fysiska planeringen påverkar hälsan. Mälardalens högskola följer projektet för att dra viktiga slutsatser. Projektet utmanar vanliga normer där bekvämlighet och säkerhet ofta går före rörelse och fysisk ansträngning. Tanken är också att projektet ska stärka kunskapen inom region och kommuner om vikten av rörelse i den fysiska planeringen.⁵

Två exempel på regionala folkhälsostategier (Region Värmland och Region Norrbotten)

Region Värmlands folkhälsostategiska plan tydliggör regionens folkhälsouppdrag och vilka insatsområden som prioriteras. Det långsiktiga målet i planen är ”god, jämlik och jämställd hälsa”.⁶

Region Norrbotten har tagit fram en folkhälsostategi med målet att samordna länets resurser och bidra till att alla berörda aktörer arbetar i samma riktning.

---

⁴ [Fysisk aktivitet på recept](https://www.rvn.se/sv/Vard-o-halsa/folkhalsa/fysisk-aktivitet/digitala-kartor-till-halsoslingor/) (https://www.rvn.se/sv/Vard-o-halsa/folkhalsa/fysisk-aktivitet/digitala-kartor-till-halsoslingor/)

⁵ [FASiS](https://regionsormland.se/nyheter/nyhetslista/samverkan-mellan-regionen-och-lanets-kommuner-for-fysisk-aktivitet--och-stadsplanering?share=on) (https://regionsormland.se/nyheter/nyhetslista/samverkan-mellan-regionen-och-lanets-kommuner-for-fysisk-aktivitet--och-stadsplanering?share=on)

⁶ [Folkhälsostategisk plan](https://regionvarmland.se/vardgivarwebben/samverkan-avtal-och-wardval/folkhalsa/folkhalsostategisk-plan) (https://regionvarmland.se/vardgivarwebben/samverkan-avtal-och-wardval/folkhalsa/folkhalsostategisk-plan)

Strategin ska också fungera som ett stöd för alla aktörer i arbetet mot en förbättrad folkhälsa.⁷

Tre exempel på stöd till idéburna organisationer som främjar folkhälsan (Västra Götalandsregionen, Region Värmland och Region Jönköping län)

Verksamhetsstöd för social hållbarhet med inriktning Folkhälsa i Västra Götalandsregionen.

För att regionen ska kunna bevilja verksamhetsstödet ska sökande bedriva främjande och förebyggande arbete inom folkhälsa som bidrar till förbättrade och mer jämlika livsvillkor och levnadsvanor hos fler än den egna organisationens medlemmar. Verksamhetsstödet kan sökas av aktörer inom det civila samhället; såsom ideella föreningar, trossamfund och stiftelser.⁸

Bidrag till idéburna organisationers allmänna verksamhet inom området God och jämlik hälsa i Region Värmland.

Regionen ger bidrag till organisationer vars verksamhet bidrar till goda och jämlika förutsättningar för hälsa hos befolkningen i Värmland. Bidraget kan sökas av länsövergripande organisationer som skapar förutsättningar för en gynnsam utveckling av en god, jämlik och jämställd folkhälsa.⁹

Föreningar och organisationer som arbetar för att stärka folkhälsan med utgångspunkt i ett eller flera av de övergripande målområdena kan söka ett bidrag för att aktivera och stimulera sina medlemmar att delta i samhällsutvecklingen.¹⁰

---

⁷ [Norrbottnens folkhälsost strategi](https://vis.nll.se/process/administrativ/Dokument/folkhalsocentrumet/Styrande/M%20c3%a5ldokument/Norrbottnens%20folk%c3%a4lsostrategi%202018-2026.pdf)

(<https://vis.nll.se/process/administrativ/Dokument/folkhalsocentrumet/Styrande/M%20c3%a5ldokument/Norrbottnens%20folk%c3%a4lsostrategi%202018-2026.pdf>)

⁸ [Verksamhetsstöd för social hållbarhet](https://www.vgregion.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/social-hallbarhet/overenskommelsen-med-det-civila-samhallet/aktuellt/sokbara-stod-inom-social-hallbarhet/) (<https://www.vgregion.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/social-hallbarhet/overenskommelsen-med-det-civila-samhallet/aktuellt/sokbara-stod-inom-social-hallbarhet/>)

⁹ [Bidrag till idéburna organisationer](https://www.vgregion.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/social-hallbarhet/overenskommelsen-med-det-civila-samhallet/aktuellt/sokbara-stod-inom-social-hallbarhet/) (<https://www.vgregion.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/social-hallbarhet/overenskommelsen-med-det-civila-samhallet/aktuellt/sokbara-stod-inom-social-hallbarhet/>)

¹⁰ [Bidra för att stärka folkhälsan](https://utveckling.rjl.se/bidrag-och-finansiering/bidrag-med-inriktning-folkhalsomal/) (<https://utveckling.rjl.se/bidrag-och-finansiering/bidrag-med-inriktning-folkhalsomal/>)

Kultur – en förutsättning för attraktiva livsmiljöer och en drivkraft för regional utveckling

Kulturen är ett politikområde där ansvaret är delat mellan kommunerna, regionerna och staten. Kulturpolitiken balanserar mellan att se till kulturens egenvärde, till exempel uttryckt i de nationella kulturpolitiska målen om kulturen som ”en dynamisk och obunden kraft med yttrandefrihetens som grund”, och allas möjlighet att vara delaktig i kulturlivet. Kulturområdet är också ett viktigt område för att främja utvecklingen inom fler politikområden och för regionernas samlade utveckling. Denna komplexitet kan avläsas i regionernas arbete med kulturfrågor inom ramen för den regionala utvecklingen.

Kulturplanen är i de flesta regioner det viktigaste verktyget för att styra arbetet med kulturfrågorna. Att samordna och ta fram regionala kulturplaner är en förutsättning för att få del av statsbidrag till den regionala och lokala kulturen enligt kultursamverkansmodellen.

Förutom att samordna arbetet med de regionala kulturplanerna arbetar regionerna också med att genomföra det som står i planerna. Syftet är i huvudsak att regionen, tillsammans med stat och kommun, skapar förutsättningar både för det regionala kulturlivet – och för kulturutövarna. Det handlar om att bevilja finansiering genom verksamhetsbidrag och projektmedel. I en del fall är regionerna delägare i kulturinstitutioner, i andra fall är rollen att enbart vara finansiär.

Regionernas kulturplaner är oftast mer omfattande än vad som ingår i modellen för kultursamverkan. En del av detta handlar om att främja kulturens roll för den regionala utvecklingen, till exempel genom att stödja kulturella och kreativa näringar eller främja kulturens roll i besöksnäringen. Ofta integrerar regionerna också bildningsfrågorna i kulturen.

Planering och finansiering inom kultursamverkansmodellen

Samtliga regioner, utom Stockholm, ingår i kultursamverkansmodellen. I korthet innebär det att staten, regionerna och kommunerna finansierar insatser för det regionala kulturlivet inom de områden som anges i förordningen. Regionerna svarar för ungefär halva finansieringen medan staten och kommunerna svarar för ungefär var sin fjärdedel. I Stockholm söker aktörerna istället stöd direkt hos Kulturrådet.

Enligt den förordning (2010:2012) som styr kultursamverkansmodellen ska regionerna ansvara för att genom bidrag ”främja en god tillgång för länets invånare till:

1. professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
2. museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
3. biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
4. professionell bild- och formverksamhet,
5. regional enskild arkivverksamhet,
6. filmkulturell verksamhet, och
7. främjande av hemslojd.”

För att få del av den statliga finansieringen ska regionerna ta fram regionala kulturplaner. Dessa ska utvecklas i samverkan med kommunerna och efter samråd med kulturutövare och civilsamhälle. Kulturplanerna ska lägga fast de mål som aktörerna är överens om ska styra kulturarbetet. Även om det regionala kulturuppdraget ska genomföras i enighet med de nationella kulturpolitiska målen syftar förordningen även till att skapa möjligheter för regionala variationer och prioriteringar. Regionerna ska enligt förordningen följa upp och återrapporera hur de har använt resurserna till Kulturrådet.

I många regioner är innehållet i de regionala kulturplanerna vidare än de områden som pekas ut i förordningen. Många regioners finansiering har också ökat snabbare än de kommunala och statliga anslagen inom kultursamverkansmodellen.

Regionerna är i många fall intressenter i de kulturinstitutioner som svarar för delar av det regionala kulturutbudet. Exempel på den här typen av institutioner är teatrar, konserthus, museer och operor. Sådana institutioner drivs i olika organisationsformer som bolag, stiftelser, ideella föreningar eller inom den regionala förvaltningen. Regionerna kan ha olika kopplingar (som till exempel

ägare eller medlemmar) i dessa institutioner. Andra intressenter är ofta kommunerna. Ofta står flera intressenter bakom en institution och för vissa är flera regioner intressenter.

I de fall regionerna är ägare eller delägare bidrar de till institutionernas finansiering i form av ett ägartillskott. I andra fall är regionerna inte delägare i kulturinstitutionerna, men kan ändå bidra till finansieringen genom verksamhetsbidrag till teater-, dans- eller musikverksamhet eller regional museiverksamhet.

Den regionala museiverksamheten omfattar en stor del av resurserna inom kultursamverkansmodellen. Totalt finns 24 läns museer med uppdrag att tillgängliggöra de regionala kulturarven och öka kunskaperna om mångfalden i kulturarvet samt insikten om det förflutna. Museerna stödjer också organisationer i civilsamhället, som till exempel hembygdsföreningar.

Museerna varierar från friluftsmuseer till mer specialiserade institutioner. Många regioner delfinansierar också museiverksamheter som drivs av andra än regionerna.

Regionerna har, enligt bibliotekslagen (2013:80), ett ansvar för att bedriva regional biblioteksverksamhet. Sådan verksamhet ingår även i förordningen för kultursamverkansmodellen. Den regionala biblioteksverksamheten syftar till att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet för de folkbibliotek som finns i regionen. Regionerna stöder kompetensutveckling och erfarenhetsutbyten samt främjar samverkan inom tillgången till olika medier. Utöver bibliotekslagen styr regionerna biblioteksarbetet både via kulturplanerna och via särskilda biblioteksplaner.

Merparten av resurserna som fördelas inom kultursamverkansmodellen går till teater, dans och musik samt museiverksamhet. Tillsammans svarar dessa områden för mer än 85 procent av statsbidragen till kultursamverkan.

Kultur och regional utveckling

Utöver kulturverksamheten i sig är kultur en viktig del av regionernas arbete med hållbar utveckling. Det kan ses som ett sätt att ta tillvara den viktiga betydelse kultur spelar i människors liv. Att kulturen upplevs spela en viktig roll för hållbar tillväxt och förnyelse kan också spåras i flera regionala utvecklingsstrategier.

Under de senaste åren har nya utvecklingsstrategier tagits fram i de flesta regioner. Många strategier lyfter kopplingen mellan kultur och hållbar tillväxt. Kopplingarna är flera; ett rikt kulturliv utgör en attraktionskraft när människor söker en plats att bo och leva på, kulturinstitutioner och kulturverksamheter bidrar till att utveckla besöksnäringarna och kulturella och kreativa näringar utgör i många fall en viktig del i regionernas växande näringsliv.

Över tid har regionernas andel i den samlade finansieringen av kultursamverkansmodellen ökat. Kopplingen till besöksnäringarna och kulturella och kreativa näringar gör det möjligt att använda andra resurser än dem som är knutna till den statliga finansieringen. Det handlar exempelvis om regionernas egna skatteresurser, om statliga regionala utvecklingsmedel och om finansiering från EU:s strukturfonder.

I de regioner som berör Sápmi är stödet till samisk kultur och näringsliv en integrerad del i de regionala utvecklingsstrategierna. Det innebär en tydlig koppling till frågor om näringslivsutveckling. Stödet till samisk kultur och samiska näringar är ett exempel där den regionala utvecklingen går över nationsgränserna. I de europeiska gränsregionala samarbetsprogrammen för norra Norden – Interreg Aurora och Interreg Sverige-Norge – är samisk kultur och samiska näringar viktiga områden.

Regionala film- och produktionsbolag är exempel på andra verksamheter inom kulturen där regionerna är engagerade. Ett av de mest kända är Film i Väst, ett av regionen ägt bolag som syftar till att samproducera film, tv och media i och med anknytning till Västra Götaland. Ett annat är Filmpool Nord med en liknande målsättning fast med hemvist i Norrbotten. Filmpool Nord är ett bolag som ägs gemensamt av Region Norrbotten och regionens kommuner.

Kulturella och kreativa näringar lyfts fram i de flesta regionala utvecklingsstrategier. Design är ett område som flera regioner har bidragit till att utveckla. Ett exempel är Formstark Norrbotten som är ett projekt som syftar till att stärka affärsförmågan hos lokala konsthantverkare och designers. Ett annat exempel på hur kultur, och i detta fall kulturarvet, kopplas till kulturella och kreativa näringar är den så kallade kulturarvsinkubatorn på Gotland. Inkubatorn har drivits av den statliga myndigheten Riksantikvarieämbetet i samverkan med Uppsala universitet -Campus Gotland och med finansiering bland annat från Region Gotland.

Kultur – några exempel

Formstark Norrbotten (Region Norrbotten)

I Formstark Norrbotten skapas nya och bättre förutsättningar för samarbeten mellan två branschområden – besöksnäringen och professionella utövare inom konsthantverk, hantverk, slöjd och design – samt offentliga aktörer och organisationer som verkar inom dessa områden. Projektet vill skapa en plattform för kompetensutveckling och möten och nätverk mellan utövare och besöksnäring.

Projektet har genomfört digitala föreläsningar, seminariedagar, nätverksträffar och ett mentorskapsprogram.

En produktkatalog med utvald design och konsthantverk från formutövare i länet har lanserats. Arbetet har bland annat resulterat i nya produkter och ett fördjupat samarbete mellan kulturskapare och regionens besöksnäring.

Projektägare Resurscentrum för Konst Norrbotten, har genomfört projektet tillsammans med Swedish Lapland visitors board, Sameslöjdsstiftelsen, Svensk Form Norrbotten, Hemslöjdskonsulenterna i Norrbotten. Finansieringen kommer från Kulturrådet, Regional utveckling Norrbotten, Sparbanken Nord samt Längmanska företagarfonden.¹¹

Arctic design of Sweden (Region Västerbotten)

Region Västerbotten är med och finansierar Arctic Design of Sweden. Satsningen ska bidra till att föra ut designprodukter på den internationella marknaden. Utgångspunkten är att svenska designprodukters potential att nå ut i världen inte har realiserats fullt ut. Arctic Design of Swedens huvudsakliga syfte att hjälpa företag att ställa ut sina produkter utomlands. Välbesökta internationella exportutställningar har genomförts i Tokyo, New York, Köpenhamn och Paris. Detta har skett i samverkan med olika affärsdrivande aktörer över världen och skapat både nätverk och affärer. Ur ett regionalt perspektiv är förhoppningen att detta arbete i sin tur ska öka exporten och lönsamheten för kulturella och kreativa näringar i Norrbotten och Västerbotten.

Arctic Design of Sweden bygger vidare på en långsiktig regional satsning och är en fortsättning på det tidigare strukturfondsprojektet Krenova vars uppdrag var att hjälpa nystartade företag inom kulturella och kreativa näringar genom

---

¹¹ [Formstark Norrbotten](http://formstarknorbotten.se/) (http://formstarknorbotten.se/)

stöd till affärsutveckling, utbildningar och rådgivning samt att erbjuda dem plats i inkubator.

Arctic Design of Sweden finansieras av Region Västerbotten, Regionala utvecklingsfonden, Skellefteå kommun, Region Norrbotten och Strukturm. ¹²

Strategiskt kulturarvsprogram för Västernorrland 2021–2024 (Region Västernorrland)

Strategiskt kulturarvsprogram för Västernorrland 2021–2024 är Region Västernorrlands och Länsstyrelsen Västernorrlands gemensamma strategi för arbetet med kulturarv och kulturmiljö. Programmets ambition är att inspirera och vägleda användning, utveckling och bevarande av länets kulturarv. Kulturarvsprogrammet ligger även till grund för regionens och länsstyrelsens egen verksamhet inom området och fungerar som ett arbetsverktyg för handläggare vid anslags- och stödgivning. Programmets vision och mål tar utgångspunkt i den nationella kulturarvspolitiken och de nationella kulturmiljömålen. Den regionala utvecklingsstrategin ligger, tillsammans med den regionala kulturplanen, till grund för programmet. ¹³

Kre-hälsa – Kultur som en del av folkhälsoarbetet (Region Dalarna)

Region Dalarna har tagit fram programmet Kre-hälsa med stöd av EU-medel och i samarbete med Skådebanan Dalarna, Finsam Samordningsförbund Falun och Västerbergslagen. Programmet är tänkt att stötta personer som är arbetslösa, sjukskrivna eller i riskzonen för psykisk ohälsa, stress och utbrändhet. Kre-hälsas program består av tio träffar och bygger på tanken att kulturaktiviteter har goda effekter på individen, både fysiologiskt, biologiskt och emotionellt, genom att öka kreativiteten och skapa en känsla av meningsfullhet och sammanhang.

Kre-hälsa har tagits fram inom ramen för förstudien Tjänsteinnovation inom Kulturella och Kreativa Näringar för ökad hälsa som är finansierad av EU:s regionalfond och Region Dalarna Kultur och Bildning. ¹⁴

---

¹² [Arctic design of Sweden](https://www.regionvasterbotten.se/kultur/regional-kultur/kulturella-och-kreativa-naringar/krenova) (https://www.regionvasterbotten.se/kultur/regional-kultur/kulturella-och-kreativa-naringar/krenova)

¹³ [Kulturarvsprogram](https://www.rvn.se/sv/Utveckling/Kultur-och-bibliotek/Kulturarv-i-utveckling/) (https://www.rvn.se/sv/Utveckling/Kultur-och-bibliotek/Kulturarv-i-utveckling/)

¹⁴ [Kre-hälsa](https://www.regiondalarna.se/verksamhet/kultur-och-bildning/prioriterade-utvecklingsomraden/kultur-och-halsa/) (https://www.regiondalarna.se/verksamhet/kultur-och-bildning/prioriterade-utvecklingsomraden/kultur-och-halsa/)

Kulturarvsinkubatorn Gotland (Region Gotland)

Kulturarvsinkubatorn Gotland är ett projektfinansierat utvecklingsarbete för att stödja näringslivet med grund i det gotländska kulturarvet. Ett framgångsrikt arbete inom arkiv, muséer och kulturmiljöer är beroende av nya smarta digitala lösningar och tjänster.

I samverkan med det statliga Riksantikvarieämbetet och Science Park Gotland driver regionen därför ett projekt som syftar till att främja näringslivsutveckling, entreprenörskap och nya digitala lösningar.

Region Gotland är en viktig medfinansiär tillsammans med Tillväxtverket och Europeiska regionala utvecklingsfonden.¹⁵

---

¹⁵ [Kulturarvsinkubator Gotland](https://www.gotland.se/108102) (https://www.gotland.se/108102)

Kompetensförsörjning och kompetensutveckling – resurser för långsiktig hållbar utveckling

En fungerande kompetensförsörjning är nödvändig för att nå en hållbar regional utveckling och ett konkurrenskraftigt näringsliv. Regionerna har i uppdrag att samordna arbetet med kompetensförsörjning, både med utgångspunkt i 5 § i lag (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar och från nationella strategin för hållbar regional utveckling. Målet är att bidra till väl fungerande arbetsmarknader som både matchar individer mot arbete och skapar goda förutsättningar för näringsliv och offentlig sektor. En allt viktigare del i detta är det livslånga lärandet och behoven av att utveckla kompetensen hos redan anställd personal i företag, organisationer och branscher. Förändringarna av skollagen om dimensionering av utbildning utifrån arbetsmarknadens behov bygger på att regionerna bedömer länets kompetensbehov.

Regionerna arbetar i hög grad tillsammans med andra aktörer inom området kompetensförsörjning och kompetensutveckling. De viktigaste aktörerna är kommunerna. De ansvarar för bland annat gymnasieskolan för unga och för den kommunala vuxenutbildningen.

Regionerna arbetar i huvudsak med tre frågor när det gäller kompetensförsörjningen:

- Att ta fram relevant kunskap om den regionala arbetsmarknadens nuläge och framtida utveckling.
- Att utveckla dialogen mellan arbetsmarknadens parter och utbildningsanordnarna med syftet att nå en god dimensionering och samordning av utbildningsutbud.
- Att själva finansiera och driva vissa utbildningar.

Relevanta kunskapsunderlag

Grunden för regionernas roll inom kompetensförsörjning och kompetensutveckling är att ta fram aktuell och relevant kunskap om den regionala arbetsmarknaden.

Flera regioner tar fram regionala analys- och prognosunderlag. Analyserna avser både hela de regionala arbetsmarknaderna, men har ibland också fokus på vissa branscher eller yrken. Mer målinriktade analyser kan göras i samband med större företagsetableringar eller nedläggningar. Kunskapsunderlagen är kopplade till den regionala planeringen då det handlar om att bedöma utvecklingen av arbetsmarknadernas geografi och pendling.

För en effektiv samordning av insatser utarbetas regionala handlingsplaner för kompetensförsörjningen. Utgångspunkt i dessa är analyser av arbetsmarknaden.

Strategisk samordning

Kommunerna har flera olika roller, dels ansvarar de för ungdoms- och vuxenutbildningen, dels har de genom ansvaret för det ekonomiska biståndet ett intresse av att så många som möjligt ska kunna försörja sig själva. Detta bidrar till att många kommuner bedriver ett aktivt arbetsmarknadspolitiskt arbete som, förutom utbildning, kan innefatta olika typer av arbetsmarknadsinsatser, praktik, individuell rådgivning och arbetsförberedande insatser. Ofta delfinansieras insatserna med projektmedel, exempelvis via Europeiska socialfonden och till del samordnas eller leds projekten av regionerna. I de län som har kommunalförbund har dessa ibland en samordnade funktion.

En rad statliga myndigheter har uppdrag som berör den regionala kompetensförsörjningen. Arbetsförmedlingen ansvarar för matchningen mellan arbetssökande och arbetsgivare. Skolverket stödjer utbildningsanordnarna och administrerar exempelvis statliga bidrag till vuxenutbildning och stöd till lärcentra. Myndigheten för yrkeshögskolan bedömer ansökningar om att starta YH-utbildningar. Universitet och högskolor svarar för den högre utbildningen.

Regionernas arbete handlar i huvudsak om att stärka samverkan mellan kommunerna och dessa aktörer. Flera regioner har utvecklat vad som kan beskrivas som dialogarenor mellan arbetsgivare och utbildningsanordnare. Dessa arenor är olika utformade och avgränsade i olika delar av landet. Gemensamt är att regionerna har tagit initiativ till och samordnar arbetet.

De flesta regioner arbetar för en bättre infrastruktur för validering av arbetskraftens kunskaper och kompetenser. En välfungerande validering innebär möjligheter till en bättre matchning och att individers kompetens kan nyttjas

bättre. Det innebär också ökad möjlighet att effektivisera olika utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser.

Valideringsarbetet är i hög grad decentraliserat även om Myndigheten för yrkeshögskolan har ett nationellt samordningsansvar. Under ledning av Myndigheten för yrkeshögskolan drivs för närvarande det socialfondsfinansierade projektet Valideringslyftet där regionerna deltar. Syftet med projektet är att säkerställa tillgången till validering samt skapa större nationell likvärdighet och tydlighet i lokala och regionala valideringsprocesser. Samverkan mellan myndigheterna och regionerna ska bidra till att nå det målet. Tanken är att de system och strukturer som byggs upp inom Valideringslyftet ska vara bestående efter att projektet avslutas i slutet av 2022.

Vård och omsorgscollege är ensamverkansplattform för utbildningar inom vård- och omsorgsområdet. I Sverige finns totalt 22 regionala vård- och omsorgscolleges. I Västra Götaland är de regionala collegen organiserade i de fyra regiondelarna. I de flesta regionerna finns ett regionalt college. Utöver de regionala vård- och omsorgscollegen finns ett hundratal lokala vård- och omsorgscollege. Vård- och omsorgscollegen innebär en nära samverkan mellan arbetsgivare, fackliga organisationer och utbildningsanordnare med syfte att säkra kompetensförsörjningen inom området. Regionerna fungerar som regionala processledare för vård- och omsorgscollege. I samverkansarbetet kring collegen ingår också kommuner, universitet och högskolor samt Arbetsförmedlingen. Huvudmännen för utbildningarna är vanligtvis kommuner i samverkan.

Teknikcollege är en motsvarande samverkansplattform för industrins kompetensförsörjning. I teknikcollegen samverkar företag, kommuner och utbildningsanordnare för att kompetensförsörja industrin samt öka status och kvalitet på industrirelevanta utbildningar. Idag finns 24 regionala teknikcollege organiserade i samverkansområden. Regionerna fungerar oftast som regionala processledare.

Regionerna driver också olika typer av utvecklingsprojekt, ofta i samverkan med kommuner samt näringsliv och inte sällan med finansiering från Europeiska socialfonden. Syftet med projekten är i regel att möta utmaningar kopplat till kompetensförsörjning och kompetensutveckling i olika branscher. Det görs genom att erbjuda olika typer av utbildningsinsatser, stöd i det strategiska arbetet med att locka ungdomar och vuxna att söka sig till

utbildningar där det finns ett framtida kompetensbehov. Projekten delfinansierade av den Europeiska socialfonden och handlar även om att stödja grupper som av olika skäl står långt ifrån arbetsmarknaden. I arbetet samverkar regionerna ofta med kommunerna och då särskilt med deras arbetsmarknadsenheter.

Huvudmannaskap för utbildningar

Regionerna har historiskt drivit utbildningsinstitutioner, främst det som idag är naturbruksgymnasier och folkhögskolor.

I Sverige fanns år 2021 totalt 68 naturbruksgymnasier. Ett naturbruksgymnasium erbjuder utbildning på Naturbruksprogrammet. För tolv av dessa skolor är regionerna huvudmän.

Folkhögskolan är en egen bildnings- och utbildningsform för vuxna, som är relativt fri till formen i jämförelse med gymnasieskolan och andra utbildningsformer för vuxna. Av Sveriges 155 folkhögskolor drivs 42 av regioner. Resterande 113 drivs av folkrörelser eller andra organisationer. Folkhögskolan finansieras till största delen av staten och till en mindre del av regionerna genom huvudmannabidrag, regionbidrag och mobilitetsstöd. Folkhögskolorna spelar en viktig roll i det regionala kompetensförsörjningsarbetet, framför allt genom att utgöra en alternativ väg till utbildning och kompetens för dem som inte har en komplett gymnasieexamen.

Kompetensförsörjning och kompetensutveckling – några exempel

Science Center Sörmland (Region Sörmland)

Sörmland prövar en ny modell – Digifysiskt science center: Modda Sörmland – som via lokala noder finns tillgängligt för alla länets medborgare. Själva science-centret är en upplevelsepark som upplevs i en virtuell miljö med VR-headset. Science-centret finns på stadsbiblioteken i respektive kommun samt på platser för Sörmlands teknik- och entreprenörsskola – KomTek. Det finns också tillgängligt via mobiltelefon. Målgruppen för verksamheten är främst unga mellan 10 och 16 år.

Upplivsparken är också tillgänglig för olika aktörer som vill genomföra projekt riktade mot unga. Exempelvis har Ung företagsamhet och Volvo Construction Equipment valt att starta VR-projekt inom ramen för Digifysiskt Science center. Sammanlagt finns cirka 100 experiment att genomföra och 60 olika platser att utforska.

Projektet finansieras av Region Sörmland, Rekarne Sparbank, Sörmlands Sparbank och Länsförsäkringar Sörmland.¹⁶

VOC Utveckling AC (Region Västerbotten)

Projektet VOC Utveckling AC kartlägger, följer upp och utvärderar alternativa rekryterings- och utbildningsinsatser som genomförts inom vård- och omsorgsverksamheter i Västerbotten. Projektet ska öka kunskapen om de aktiviteter för kompetensförsörjning som pågår samt sprida erfarenheterna av dessa bland länets kommuner. Inom projektet testas också ett digitaliserat arbetssätt för praktksamordning. Detta sker i samverkan mellan Region Västerbotten, Umeå kommun, Skellefteå kommun och Göteborgsregionen. Målet är att en sådan digitaliserad praktksamordning ska kunna nyttjas av alla kommuner och inom andra branscher/yrkesutbildningar. Projektet finansieras av Region Västerbotten samt Skellefteå och Umeå kommuner. Styrgrupp är Regionala styrgruppen i Vård och omsorgscollege (VOC) Västerbotten.¹⁷

Ett kompetenslyft för Sverige (Region Västmanland)

Projektet Ett kompetenslyft för Sverige är ett samarbete mellan Region Västmanland och tio av Sveriges största industriföretag. Genom utbildningsinsatser och strategiskt arbete med kompetensförsörjning och samverkan ska projektet bidra till att säkra svensk industri inför framtiden. Projektet utgör ett viktigt komplement och är en utveckling av tidigare satsningar som framför allt fokuserat på små- och medelstora företag. Projektet pågår mellan 1 december 2019 och 31 december 2022 och bedrivs med medel från regionala utvecklingsfonden.¹⁸

---

¹⁶ [Modda Sörmland](https://moddasormland.se/) (https://moddasormland.se/)

¹⁷ [VOC Utveckling AC](https://www.regionvasterbotten.se/naringsliv-och-samhallsbyggnad/naringsliv-och-utbildning/kompetensforsorjning/projekt) (https://www.regionvasterbotten.se/naringsliv-och-samhallsbyggnad/naringsliv-och-utbildning/kompetensforsorjning/projekt)

¹⁸ [Ett kompetenslyft för Sverige](https://regionvastmanland.se/utveckling/utvecklingsomraden/naringslivsutveckling/strategiska-insatser/kompetensforsorjning/ett-kompetenslyft-for-sverige/)

(https://regionvastmanland.se/utveckling/utvecklingsomraden/naringslivsutveckling/strategiska-insatser/kompetensforsorjning/ett-kompetenslyft-for-sverige/)

Kompetenslyft Kalmar län (Region Kalmar län)

Kompetenslyft Kalmar län är ett omfattande samarbete mellan IUC i Kalmar län, Nova Utbildning, FoU & Affärsutveckling samt Campus Västervik. Projektet pågår under 2021–2023 och erbjuder vidareutbildning till anställda inom industrin inom områden som ska öka företagets konkurrenskraft kopplat till digitalisering och hållbarhet. Projektet identifierar tillsammans med företagen aktuella behov av kompetensutveckling och arrangerar därefter utbildningar som svarar mot önskemålen. Satsningen finansieras av Europeiska socialfonden och Region Kalmar län och är en del av kompetensförsörjningsstrategin inom ramen för smart specialisering och kapacitetsbyggande åtgärder för industriell utveckling i länet.

Kompetenslyft Kalmar Län - Nova¹⁹

Kompetenslyft Kalmar län | IUC Kalmar Län²⁰

Kompetenslyft Kalmar län²¹

Tre exempel på samverkan kring kompetensförsörjning (Region Gävleborg, Region Stockholm, Region Sörmland)

Semaforen drivs av Region Gävleborg och är ett samarbete mellan Region Gävleborg, Arbetsförmedlingen och länets kommuner. Semaforen arbetar med att prioritera vilka bristyrken som har mest akut brist på kompetens. Syftet med Semaforen är att minska den mismatch mellan utbud och efterfrågan som finns i Gävleborgs län.²²

Kompetensarena Stockholm är en modell i fem steg för att främja en hållbar kompetensförsörjning i Region Stockholm. Syftet är att ta tillvara kompetensen och underlätta matchningen på arbetsmarknaden. Kompetensarena Stockholm samordnas av Region Stockholm.²³

---

¹⁹ www.novaoskarshamn.se

²⁰ www.iuc-kalmar.se

²¹ <https://www.vastervik.se/>

²² [Semaforen](https://www.regiongavleborg.se/regional-utveckling/arbetsmarknad-och-kompetensforsorjning/semaforen/) (https://www.regiongavleborg.se/regional-utveckling/arbetsmarknad-och-kompetensforsorjning/semaforen/)

²³ [Kompetensarena Stockholm](https://www.regionstockholm.se/verksamhet/Regional-utveckling/kompetensforsorjning/kompetensarena-stockholm/) (https://www.regionstockholm.se/verksamhet/Regional-utveckling/kompetensforsorjning/kompetensarena-stockholm/)

Kompetensverkstaden är en plattform som ska leda till bättre samverkan inom kompetensförsörjning i Sörmland. Målet är att arbetsgivare ska ha tillgång till den kompetens de har behov av. Kompetensverkstaden samordnas av Region Sörmland.²⁴

Riktade kommunala dialoger (Region Västernorrland)

Som en del av det regionala ledarskapet erbjuder Region Västernorrland riktade strategiska dialoger om kompetensförsörjning till alla länets kommuner. Syftet är att synliggöra och möjliggöra kommunernas framtida kompetensbehov.

Riktade kommunala dialoger utgår från följande punkter:

- Nulägesituation – kommunen, regionen och nationen.
- Analys, demografi, befolkningsstruktur och bristyrken
- Målbilder
- Näringslivets behov
- Integration och etablering
- Flexibla behov och lösningar
- Utbildningsutbud och efterfrågan²⁵

Digital utbildningsplattform (Region Kronoberg)

Business Region Kronoberg har tagit fram en Digital utbildningsplattform för näringslivet. Plattformen har samlat alla länets utbildningar och kurser på ett och samma ställe för att göra det enkelt för företag och arbetstagare i Kronoberg att hitta rätt utbildningar utifrån sina behov av kompetens.²⁶

---

²⁴ [Kompetensplattformen Sörmland](https://samverkan.regionsormland.se/utveckling-och-samarbete/kompetensverkstan/) (https://samverkan.regionsormland.se/utveckling-och-samarbete/kompetensverkstan/)

²⁵ [Kompetensförsörjning Västernorrland](https://www.rvn.se/sv/Utveckling/kompetensforsorjning/) (https://www.rvn.se/sv/Utveckling/kompetensforsorjning/)

²⁶ [Digital utbildningsplattform](https://businessregionkronoberg.se/utbildningar-och-kompetensutveckling/) (https://businessregionkronoberg.se/utbildningar-och-kompetensutveckling/)

Regional samhällsplanering – de rumsliga förutsättningar för regional utveckling

Regionerna kan utifrån sitt utvecklingsansvar arbeta med eller beröras av en rad frågor som direkt eller indirekt påverkar de fysiska förutsättningarna för regional utveckling. Näringslivsutveckling, bostads- och arbetsmarknad, kompetensförsörjning, kollektivtrafik eller vårdens lokalisering – allt är exempel på frågor som på något sätt har en fysisk påverkan. De kan därmed vara intressanta för regionerna att samverka kring, även om ansvaret för beslutsfattandet helt eller delvis kan ligga hos en annan part. Tre av landets regioner har i uppdrag att upprätta formella regionplaner i enlighet med plan- och bygglagen. Alla regioner ska också upprätta och fastställa länsplaner för regional transportinfrastruktur (enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar).

Fokus kan vara olika beroende på aktuella frågor i det egna länet. Gränserna är heller inte skarpa mellan vilka frågor som har fysisk påverkan och vilka som berör exempelvis kultur, kompetensförsörjning eller näringslivsutveckling. Ett exempel kan vara den högaktuella frågan om energiförsörjning, som självklart har en fysisk, praktisk dimension när det gäller produktion och distribution. Samtidigt är den också en fråga om möjlighet till tillväxt och näringslivsutveckling.

Strukturbilder kan visa samband mellan regional utveckling och kommunal planering

Flera regioner har under de senaste åren arbetat med att ta fram olika former av strukturbilder. Exempel på sådana regioner är Kalmar, Sörmland, Jämtland-Härjedalen, Västernorrland, Västerbotten och Östergötland. Västra Götalandsregionen har arbetat med strukturbilder både på regionövergripande nivå och i de fyra delregionerna, det vill säga i kommunalförbunden Göteborgsregionen, Skaraborg, Fyrbodal och Boråsregionen Sjuhärad.

Strukturbilderna innehåller ofta översiktliga beskrivningar för den framtida regionala markanvändningen. De kan peka ut fysiska samband, strukturer och inriktningar för att genomföra de regionala utvecklingsstrategierna. Arbetet med

strukturbilderna är ofta ett bra tillfälle till diskussion och samverkan mellan regionen och kommunerna i länet.

Regional fysisk planering enligt plan- och bygglagen

Den lagreglerade fysiska planeringen styrs av plan- och bygglagen (PBL). Att planlägga användningen av mark och vatten är kommunens ansvar, men många andra aktörer spelar viktiga roller i processen.

Kommunen ansvarar för att besluta om en rad olika planformer och processer – det gäller den strategiska kommunövergripande översiktsplanen, juridiskt bindande detaljplaner vid behov, bygglov och teknisk kontroll.

Sedan år 2019 finns också möjligheten att ta fram regionala planer enligt PBL. Vilka regioner som har i uppdrag att ta fram sådana planer framgår av lagen. Stockholm, Skåne och Halland har detta uppdrag.

En regionplan enligt PBL antas av regionfullmäktige och ska ange grunddrag för användning av mark- och vattenområden och riktlinjer för lokaliseringen av bebyggelse och byggnadsverk som har betydelse för länet. Planen ska ge vägledning inför beslut om översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser.

En regionplan i enlighet med PBL ska även uppfylla en rad regler om upprättande och innehåll. Att ta fram en regionplan är en omfattande process som leds och samordnas av regionen, men där kommuner och ett stort antal andra parter och aktörer behöver ingå.

Hittills är det bara region Skåne som har tagit fram en plan enligt den nya lagstiftningen: Regionplan för Skåne 2022–2040 - Utveckling Skåne.

Stöd till kommersiell service

Regionerna ansvarar också för flera uppgifter inom stöd till kommersiell service, i enlighet med en särskild förordning (2000:284, ändrad 2019:1037). Syftet är att säkerställa tillgång till kommersiell service i hela landet. Sådana serviceprogram ska bidra till att uppnå målen för den regionala utvecklingspolitiken.

Det innebär bland annat att regionerna har möjlighet att lämna bidrag till kommuner för att dessa ska kunna organisera hemsändning av varor eller för

enskilda affärers och butikers investeringar och service. Stöden kan vara både bidrag och lån. Stöden är avsedda för glest befolkade områden där det kan vara svårt att upprätthålla en tillräcklig kommersiell service.

Tillväxtverket stödjer regionernas arbete med att ta fram regionala serviceprogram. Genom serviceprogrammen ska regionernas kunskaper om det regionala kommersiella serviceutbudet öka och beslutsfattandet om stöden grundas på ett mer enhetligt underlag.

Regional samhällsplanering – några exempel

Bymässa 2030 (Region Kronoberg)

Bymässa 2030 är en gemensam satsning där Region Kronoberg och länets kommuner går samman med näringsliv, civilsamhälle, kultursektor, länsstyrelsen och forskning för att stärka den gemensamma boendeattraktiviteten. Syftet med Bymässa 2030 är att öka kunskapen om långsiktigt hållbar utveckling utanför storstaden. Bymässan ska genomföras i två omgångar på olika platser runt om i länet fram till 2030. Varje omgång ska omfatta ett antal delprojekt som tillsammans skapar en helhet. Till skillnad från traditionella bomässor är inte enbart byggnader i centrum för satsningen. Mässan tar sig också an lokalt avgörande och nationellt relevanta utmaningar när det gäller strategisk utveckling av orter, attraktiva livsmiljöer och metoder för samskapande.²⁷

MarkEn (Region Halland)

I Halland finns en stor efterfrågan från näringslivet att etablera nya verksamheter samt att möjliggöra för befintliga verksamheter att växa. Efterfrågan grundar sig i god infrastruktur, attraktiva boendemiljöer samt närheten till tillväxtmotorer både i och utanför Halland. Projektet MarkEn ska bidra med ökad kunskap inom regional planering, förbättra de regionala planeringsprocesserna och resultera i en ökad samverkan mellan regionen och länets sex kommuner. Samverkan med andra viktiga aktörer som hanterar frågor relaterat till mark- och energitillgång ska också etableras. Projektet syftar till att ta fram och samverka kring nya strategiska planeringsunderlag och planeringsprocesser som hanterar näringslivets behov och förutsättningar för

---

²⁷ [Bymässa 2030](https://www.regionkronoberg.se/trafik-och-samhallsplanering/BY2030/) (https://www.regionkronoberg.se/trafik-och-samhallsplanering/BY2030/)

nyetablering, utveckling, förnyelse och omvandling utifrån ett mark- och energiperspektiv.

Projektet har bedrivits med medfinansiering från Tillväxtverket sedan 1 oktober 2020 och avslutades 30 juni 2022.²⁸

Skånes effektkommission (Region Skåne)

Region Skåne har tagit initiativ till en effektkommission som samlar de aktörer som tillsammans kan skapa rätt förutsättningar för den elektrifiering som krävs för klimatet, hållbar tillväxt och den modernisering Sverige ska leda. Syftet med Skånes effektkommission är att forma en gemensam röst från Skåne med lösningsorienterade förslag till nationell nivå. Skånes effektkommission ska dessutom agera i frågor som aktörerna själva kan påverka. Kommissionen består av Region Skåne, fem skånska kommuner, kommunförbundet Skånes kommuner, sex energibolag och Sydsvenska industri- och handelskammaren.²⁹

Strukturbild Kalmar län (Region Kalmar län)

Strukturbild Kalmar län ska lyfta övergripande bilder av länets fysiska strukturer som har betydelse för en hållbar regional utveckling, med utblick mot grannlänerna. Utöver basfakta om demografi, fokuserar projektet i första hand på arbetsmarknad, bostadsmarknad och pendlingsmönster. I projektet ställs frågor som: Var arbetar befolkningen i länet? Var och hur bor befolkningen? Hur pendlar befolkningen?

Projektet består av två delar:

- Ta fram kunskapsunderlag och analysera vilka områden som är relevanta för regional samverkan kring fysisk planering.
- Skapa och tillhandahålla en permanent mötesplats i länet för att samverka kring frågor om fysisk planering kopplat till regionala utvecklingsfrågor.

---

²⁸ [MarkEn](https://www.regionhalland.se/utveckling-och-tillvaxt/samhallsplanering-och-trafik/regional-fysisk-planering-i-halland/projekt-marken/) (https://www.regionhalland.se/utveckling-och-tillvaxt/samhallsplanering-och-trafik/regional-fysisk-planering-i-halland/projekt-marken/)

²⁹ [Effektkommissionen](https://utveckling.skane.se/tema/effektkommissionen/) (https://utveckling.skane.se/tema/effektkommissionen/)

I strukturbildsarbetet samverkar Region Kalmar län med länets alla kommuner.³⁰

Klimatarena Stockholm (Region Stockholm)

Klimatarena Stockholm är en plattform för samarbete mellan länets företag, organisationer, akademi och kommuner. Syftet är att vara en drivande kraft för klimatomställningen genom att tillsammans öka kunskap, få stöd och inspiration samt hitta nya samarbetsformer i omställningen till långsiktigt hållbara verksamheter. Klimatarena Stockholm har ett särskilt fokus på byggnationer och transporter och ska:

- Koppla samman aktörer i länet för att möjliggöra kunskapsöverföring och genomförande av klimatåtgärder.
- Stärka klimatdriven affärsutveckling för att öka näringslivets konkurrenskraft.
- Kartlägga pågående initiativ och projekt inom klimatområdet och se om de kan skalas upp.
- Identifiera luckor i länets klimatarbete och initiera nödvändiga åtgärder.

Region Stockholm har, tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län, tagit initiativet till Klimatarena Stockholm.³¹

---

³⁰ [Strukturbild Kalmar](https://utveckling.regionkalmar.se/utvecklingsomraden/samhallsplanering-och-infrastruktur/strukturbild-for-kalmar-lan/)

(<https://utveckling.regionkalmar.se/utvecklingsomraden/samhallsplanering-och-infrastruktur/strukturbild-for-kalmar-lan/>)

³¹ [Klimatarena Stockholm](https://klimatarenastockholm.se/) (<https://klimatarenastockholm.se/>)

Tillgänglighet genom infrastruktur och kommunikationer – en förutsättning för regional utveckling i hela landet

Infrastruktur och kommunikationer har stor betydelse för regional utveckling. En modern och funktionell infrastruktur möjliggör effektiva och hållbara kommunikationer och transporter, som i sin tur påverkar möjligheten att bo och arbeta i hela landet.

Traditionellt ses infrastruktur och kommunikationer som förutsättningar för näringsliv och företagande. Idag är de tydligare förutsättningar för regional utveckling i allmänhet. De är fortfarande i många fall avgörande för var företag växer och utvecklas eller var nya företag väljer att etablera sig. Men goda kommunikationer avgör inte bara människors möjligheter att pendla till arbete utan också möjligheten till en god livskvalitet i allmänhet genom till exempel tillgång till ett rikt fritids- och kulturutbud.

Infrastruktur och kommunikationer handlar idag i lika hög grad om digital infrastruktur och digitala kommunikationer som fysiska. Tillgången till digital infrastruktur i form av bland annat bredband och mobiltäckning är idag absolut nödvändigt för en kommun eller regions attraktivitet och en förutsättning för samhällets digitalisering.

Infrastruktur och kommunikationer är två politikområden med delat ansvar mellan nationell, regional och kommunal nivå. Regionens roll är dock olika beroende på om vi ser till infrastruktur eller till kommunikationer. Det gäller också mellan fysisk och digital infrastruktur.

Regionernas arbete med infrastrukturplaneringen

Ansvar för frågorna om infrastruktur delas mellan stat, region och kommun. I rollen som regionalt utvecklingsansvariga ansvarar regionerna för att upprätta länstransportplaner. En länstransportplan är en tolvårig investeringsplan med

medel till bland annat investeringar i det statliga regionala vägnätet, bidrag till regional kollektivtrafik, cykelinfrastruktur och trafiksäkerhet. Staten anger de ekonomiska ramarna för planerna, medan regionerna bestämmer och beslutar om innehållet.

Staten upprättar genom Trafikverket en nationell plan för transportsystemet, vilken innehåller investeringar i nationella vägar, järnvägar, hamnar och flygplatser samt medel till drift och underhåll. Denna plan är, liksom länstransportplanerna, tolvårig och revideras vart fjärde år. Det är inte ovanligt att länstransportplanerna medfinansierar åtgärder i den nationella planen som anses vara av särskild betydelse för regionen.

Regionernas arbete med länstransportplanerna är omfattande. Främst handlar det om att ta fram investeringsunderlag och att nå en samsyn kring de regionala prioriteringarna. Arbetet med prioriteringarna ger också möjlighet att främja omställningen till ett hållbart transportsystem, exempelvis genom prioriteringar av regionala gång- och cykelvägar. Till det underlag som tas fram hör ofta också analyser av kostnad och nytta samt studier över investeringarnas förväntade påverkan på de regionala arbetsmarknaderna.

En annan viktig fråga för regionerna är att påverka innehållet i den nationella planen, till exempel när det gäller investeringar i större vägar och i järnvägar. Ett sådant arbete drivs ofta långsiktigt och ofta i samverkan mellan flera regioner. Att arbeta tillsammans med näringslivet i regionen är ofta en viktig del i arbetet. Ibland handlar påverkan om att utveckla infrastrukturen i gränsregioner och då finns ofta ett stöd i EU:s planering för en gemensam transportinfrastruktur.

Ett område som vuxit fram under senare år knyter an till frågan om transportsystemens omställning. Här är flera regioner engagerade i frågan om elektrifiering av väginfrastrukturen. Det kan handla om en utvecklad laddinfrastruktur för personbilstrafiken, men också om att utveckla så kallade elvägar för den tunga trafiken. Många regioner är också engagerade i att utveckla ett transportsystem där hållbar mobilitet snarare än sektorsvis planering, står i centrum. Även här finns flera exempel på projekt som utgår från ett mobilitetsperspektiv.

Digital infrastruktur

En förutsättning för samhällets digitalisering är tillgång till digital infrastruktur, som exempelvis bredband. Sedan 2019 har alla regioner bredbandskoordinatorer, funktionen inrättades 2016 hos regionalt utvecklingsansvariga. Det är en funktion som ska verka för ökad tillgång till effektiva, säkra och robusta elektroniska kommunikationer (bredband) i länen. De ska också främja länsöverskridande samarbeten kring bredbandsutbyggnad. Funktionen regional bredbandskoordinator är en viktig del i att nå den nationella bredbandsstrategin. I dagsläget finns beslut om finansiering av funktionen fram till 2025 då den nationella strategin löper ut.

Den nationella bredbandsstrategin antogs 2016 och innehåller mål för bredband och mobiltäckning i hela landet. Många regioner har utformat egna strategier och vissa av dem har högre mål än de nationella.

Från och med år 2020 utlyser Post- och telestyrelsen nationella stödmedel i syfte att nå de nationella bredbandsmålen genom att främja utbyggnad i områden där det saknas förutsättningar att bygga ut på kommersiell grund.

Regionerna har möjlighet att peka ut geografiska områden som är mest prioriterade för Post- och telestyrelsens bredbandsstöd. Samverkan med kommuner och andra aktörer med god lokalkännedom är viktigt. Utbyggnadsprojekt i regionalt prioriterade områden får en konkurrensfördel när Post- och telestyrelsen rangordnar vilka projekt som ska tilldelas stöd. Regionerna kan också bidra med samfinansiering av bredbandsutbyggnad. Det finns dock inget formellt medfinansieringskrav inom det nationella bredbandsstödet.

I varje region finns även en regional digitaliseringskoordinator som ska bidra till strategisk samordning och samverkan mellan aktörer för att främja digitalisering i respektive län. Inom ramen för detta ingår att främja användningen av digitala arbetssätt, verktyg och tjänster. Funktionen regional digitaliseringskoordinator inrättades genom ett regeringsbeslut 2018 och den nationella finansieringen för arbetet löper till och med år 2025.

Ansvaret för kollektivtrafiken

Regionerna ansvarar för den regionala kollektivtrafiken i varje län i samråd med kommunerna. En del av regionerna bedriver också storregional tågtrafik med pendling över länsgränser. Kollektivtrafik kan även ske på kommersiell grund, så som den långväga tåg- och busstrafiken. I huvudsak är det regionerna i egenskap av regionala kollektivtrafikmyndigheter som ansvarar för planeringen och utförandet av den regionala kollektivtrafiken. Trafiken bedrivs under varumärken såsom till exempel SL, Östgötatrafiken och Västtrafik.

Verksamheterna styrs av kollektivtrafiklagen, som utgår från EU:s kollektivtrafikförordning. De regionala kollektivtrafikmyndigheterna tar fram politiskt beslutade regionala trafikförsörjningsprogram. Programmen är strategiskt viktiga dokument som fastställer mål för kollektivtrafikens utveckling och vilka sträckningar som omfattas av den allmänna trafikplikten, det vill säga vilken trafik som man avser att handla upp, eller driva i egen regi. Majoriteten av all trafik är upphandlad och utförs av kommersiella operatörer. Den regionala kollektivtrafiken finansieras i snitt till hälften med skattemedel och till hälften med biljettintäkter.

I storstäderna förekommer ibland särskilda modeller för finansiering av större investeringar i kollektivtrafiken, något som t.ex. senast använts för utbyggnaden av tunnelbanan i Stockholm. I grunden handlar det i de fallen om särskilda förhandlade lösningar för finansieringen mellan staten, regionen och kommunerna.

Lokal tillgänglighet handlar ofta om tillgänglighet till ett lokalt offentligt och kommersiellt serviceutbud samt arbetsplatser. Regional tillgänglighet är nära kopplad till utvecklingen av en regional arbetsmarknad där god regional kollektivtrafikförsörjning ofta har stor betydelse för att utveckla arbetsmarknadsregioner. I ett nationellt och internationellt perspektiv är tillgängligheten ofta en viktig del i näringslivets förutsättningar att utvecklas. Kollektivtrafiken är också viktig för att skapa jämlika förutsättningar för människors tillgänglighet, både i förhållande till arbete och fritidsaktiviteter. Det finns även kopplingar mellan kollektivtrafik och regionens ansvar för folkhälsan.

Kollektivtrafiken spelar också en viktig roll i regionernas omställning till en hållbar utveckling. Utformningen av kollektivtrafiken kan skynda på omställningen av det regionala transportarbetet och därmed bidra till att regionen snabbare uppnår uppställda klimatmål.

Tillgänglighet till kommunikation och transporter – några exempel

Bus Rapid Transit (Region Örebro län)

Region Örebro har tillsammans med Örebro kommun beslutat att uppföra ett BRT-system (snabbussar i egna körfält). Systemet ska ge snabba resor från universitet till centrala stadskärnan och delsträckor däremellan. Konceptet lanseras för resande under 2022. Samtidigt börjar också planering och projektering för två ytterligare etapper som ska genomföras under 2020-talet.

Investeringen delfinansieras genom statliga anslag i länsplan, av Region Örebro och av Örebro kommun. Själva projektarbetet finansieras av Region Örebro. På sikt ska systemet effektivisera kollektivtrafiken vilket beräknas motsvara en besparing på 15 miljoner kronor.³²

100-till-100 (Region Blekinge)

I projektet 100-till-100 samverkar Region Blekinge med länets fem kommuner, länsstyrelsen i Blekinge, bredbandsaktörer och myndigheter i Sverige för att ge bättre möjligheter till en tillgänglig och fullt utbyggd digital infrastruktur. Projektets övergripande mål är att förbättra Blekinges attraktionskraft för företag, invånare och fritidshusägare – och minska det digitala utanförskapet. Projektet ska bygga kunskap genom att ge stöd till förtroendevalda och ledande tjänstemän inom Region Blekinge och kommunerna, för att skapa förutsättningar för en digital omställning. Det förväntas på lång sikt bidra till att stärka den regionala förmågan och digitala ledarskapet i Blekinge och att aktörerna proaktivt kan göra konkreta åtgärder. Region Blekinge driver projektet, med finansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden.³³

---

³² [Snabbussar](https://snabbussar.regionorebrolan.se/sv/vad-ar-brt/) (https://snabbussar.regionorebrolan.se/sv/vad-ar-brt/)

³³ [100-till-100](https://regionblekinge.se/regional-utveckling/trafik-och-samhallsplanering/bredband-och-digitalisering/digitalisering-och-digital-infrastruktur/100-till-100.html) (https://regionblekinge.se/regional-utveckling/trafik-och-samhallsplanering/bredband-och-digitalisering/digitalisering-och-digital-infrastruktur/100-till-100.html)

SAMÅKOLL (Region Västerbotten)

SAMÅKOLL är ett samarbete i Västerbottens län för kollektivtrafikens återhämtning efter pandemin och för att uppnå det regionala trafikförsörjningsprogrammets mål. Organisationer med delansvar och gemensamma intressen samarbetar i arbetsgrupper för att på ett konkret sätt förbättra helheten för resenärerna. Målet är att förbättra både för samhället och för den egna verksamheten. Arbetsgrupperna inom SAMÅKOLL är: gemensam resenärssamverkan, samordnad kommunikation för grön omstart och marknadsanpassning av produkter och tjänster.³⁴

ElectriCity (Västra Götalandsregionen)

I ElectriCity samarbetar 16 aktörer från industri, forskning och samhälle i Göteborg. Syftet är att utveckla, testa, demonstrera och utvärdera lösningar som kan bidra till hållbara, elektrifierade resor och transporter.³⁵

---

³⁴ [SMÅKOLL](https://www.regionvasterbotten.se/VLL/Filer/Handlingsplan_SAM%C3%85KOLL_faststalld.pdf) (https://www.regionvasterbotten.se/VLL/Filer/Handlingsplan_SAM%C3%85KOLL_faststalld.pdf)

³⁵ [ElectriCity](https://www.electricitygoteborg.se/sv) (https://www.electricitygoteborg.se/sv)

Innovation och förnyelse i näringslivet – en resurs för omställning och utveckling

Att främja näringslivets utveckling och stödja regionerna långsiktiga förmåga till innovation och förnyelse har länge varit en central uppgift i det regionala utvecklingsarbetet. Några sätt är att ta fram kunskap och utveckla planer och strategier, stödja företagens utveckling samt främja utvecklingen av så kallade innovativa miljöer.

Insatserna syftar till att stärka regionens ekonomiska konkurrens- och utvecklingskraft samt skapa resurser för välfärden både på kort och lång sikt. Regionernas insatser riktas mot hållbar regional utveckling, men summan av insatserna är också viktig för att utveckla hela Sveriges näringsliv och förnyelseförmåga. I regionernas uppdrag ligger också ett tydligt krav på omställning. Det handlar om att stödja innovationer med fokus på omställning och om att främja utvecklingen av cirkulära och hållbara affärsmodeller.

Kunskap och strategier

Regionernas arbete med att ta fram strategier handlar i stor utsträckning om att samordna och förankra planer och strategier med andra aktörer, som regionens närings- och arbetsliv, akademin, kommunerna med flera. Att ta fram och sammanställa kunskap om hur man främjar utveckling och att samordna arbetet med att ta fram strategier och handlingsplaner för att utveckla näringsliv och innovationsförmåga är en av de viktigaste uppgifterna inom regional utveckling.

Varje region ska ta fram en strategi för regionens utveckling, genom den så kallade regionala utvecklingsstrategin (RUS). Men regionerna tar även fram andra strategier för näringslivsutveckling och innovation. För att få del av EU:s fonder (Europeiska regionala utvecklingsfonden) krävs att regionerna har tagit fram en Smart specialiseringsstrategi som bland annat ska styra EU-finansieringen inom ett av programmets områden. I korthet handlar det om att genom analys och dialog identifiera områden (branscher, teknologier, utvecklingsområden eller motsvarande) med störst potential att åstadkomma en långsiktig utveckling. Därefter ska insatserna styras mot dessa. Regionerna

samverkar med varandra till exempel inom EU:s programregioner och Tillväxtverket stödjer arbetet med bland annat metodutveckling när det gäller smart specialisering. I Norra Mellansverige och i Östra Mellansverige har regionerna (Gävleborg, Dalarna och Värmland, respektive Östergötland, Sörmland, Örebro län, Västmanland, och Uppsala) arbetat gemensamt med smart specialisering i EU:s programregioner.

Den exakta benämningen på regionernas strategier och förhållande till varandra kan variera mellan regionerna. Ett exempel är Region Stockholm som har en Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen, som även innefattar en ”innovationsstrategi för smart specialisering”. Ett annat exempel är Region Sörmland som tar fram en regional näringslivsstrategi för att tydliggöra hur prioriteringarna i det regionala näringslivs- och utvecklingsarbetet ska se ut. Strategin ska också säkra ett samordnat och sammanhållet arbetssätt kring det sörmländska näringslivet.

Det finns också flera exempel på regionala strategier och handlingsprogram knutna till enskilda branscher, kluster eller områden. Vanliga exempel är regionala strategier för besöksnäringen, hållbar livsmedelsförsörjning och kulturella och kreativa näringar. Exempelvis har Västra Götalandsregionen under senare tid arbetat med olika typer av handlingsprogram, delvis knutna till branscher och kluster. Ett sådant program är handlingsprogrammet för maritima näringar. Regionen har en ny regional utvecklingsstrategi som bland annat pekar ut maritima näringar som en viktig del i regionens näringsliv som konkretiseras genom ett handlingsprogram.

En del regionala strategier har sitt ursprung i nationella strategier som uppmanar eller ställer krav på regionerna att utforma regionala strategier. Regionala strategier för hållbar livsmedelsförsörjning och regionala skogsprogram är två sådana exempel.

Stöd till företag och entreprenörer

Att främja regionens utveckling genom att organisera och finansiera rådgivning till företag och entreprenörer är en viktig del i regionernas arbete med att stödja näringslivet. Stödet kan vara i form av rådgivning och finansiering.

Rådgivningen till företag och entreprenörer kan vara allmän, det vill säga riktad till många olika branscher och typer av företag eller mer avgränsad och då

riktad till en viss bransch eller typ av företag. Rådgivningen kan också ha ett visst syfte som till exempel att främja företagens innovationsarbete eller företagets internationalisering. Att utveckla hållbara eller cirkulära affärsmodeller är viktiga delar i rådgivningen.

Regionernas rådgivning sker oftast via olika organisationer. Vanliga exempel är Almi, Coompanion, Företagarna eller Nyföretagarcentrum. I många fall svarar de innovativa miljöerna för rådgivningen till företag. Regionen stödjer dessa aktörer på olika sätt.

Almis rådgivningsverksamhet sker via 16 regionala Almibolagen som till 51 procent ägs av helstatliga Almi Företagspartner AB. Resterande 49 procent ägs av regionerna. I några fall äger flera regioner ett Almibolag gemensamt. Sådana exempel är Stockholm och Sörmland eller Norrbotten och Västerbotten. Regionerna styr bolagen genom att tillsammans med moderbolaget ta fram ägardirektiv.

Coompanions rådgivningsarbete är inriktat mot kooperativa företag och organisationer.

Företagarnas verksamhet erbjuder nätverk, kunskap och praktisk hjälp, samt driver på utvecklingen för ett bättre företagarklimat.

Nyföretagarcentrums uppdrag är att stimulera ökat nyföretagande genom kostnadsfri rådgivning.

I många fall bidrar regionen till att finansiera dessa aktörers verksamhet. Sådan finansiering sker oftast genom ett generellt verksamhetsbidrag eller genom projektmedel. Det kan också handla om medfinansiering till EU:s fonder. I vissa fall är regionerna direkt engagerade i rådgivningen.

Ett annat sätt att främja näringslivets utveckling är att underlätta tillgången till finansiellt kapital. Regionerna bidrar till det regionala näringslivets kapital till investeringar, genom så kallade företagsstöd och regionalt riskkapital. De regionala företagsstöden finansieras i huvudsak via ett statligt anslag, medan regionerna ofta är medfinansiärer för riskkapitalet.

Företagsstöden innebär en möjlighet att stödja företagens investeringar och viss annan utvecklingsinsats med möjligheterna att stödja företagens investeringar och utveckling varierar mellan regionerna enligt reglerna om offentligt stöd.

Generellt kan sägas att regionerna i norra Sverige (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland-Härjedalen och Västernorrland) har större möjligheter att lämna företagsstöd än regionerna i södra Sverige.

Flera regioner arbetar också med etablerings- och investeringsfrämjande insatser, utöver det som sker i arbetet med samhällsplanering. Detta arbete sker ofta i nära samarbete med kommunerna, men flera regioner har också särskilda investeringsfrämjande verksamheter. Verksamheterna bedrivs i olika former; som aktiebolag (Invest in Skåne), som projekt (Team Östergötland) eller i den regionala förvaltningen (Västerbotten).

Regionerna arbetar också med att främja befintliga företags internationalisering genom olika typer av exportfrämjande. Sedan flera år leder och samordnar regionerna arbetet med det regionala exportfrämjandet. I denna samverkan ingår också Almi, Business Sweden, Enterprise Europe Network Tillväxtverket och Exportkreditnämnden.

Vidare verkar regionerna för att stärka tillgången till lånekapital, till exempel via Almis regionala bolag. Regionala riskkapitalfonder skapar också möjlighet att gå in med riskvilligt ägarkapital i företag. Detta sker främst genom Almi Invest AB. Till skillnad från Almi Företagspartner är Almi Invest ett helstatligt bolag där regionerna således inte har något ägande. Däremot är regionerna ofta medfinansierare i förhållande till den finansiering Almi Invest får från EU:s fonder.

Innovativa miljöer

Utveckling och innovation sker inte enbart i företagen. Tvärtom kräver innovation och förnyelse ett samspel mellan olika aktörer. Allt fler kommuner och regioner arbetar därför med att främja utvecklingen av så kallade innovativa miljöer. Till sådana miljöer kan vara olika forsknings- och utbildningsmiljöer, nätverk av specialiserade företag eller kunder och beställare inom ett visst marknadsområde. Konkreta exempel på sådana miljöer är science parks och inkubatorer.

En science park är en innovativ miljö. I det trettioalet science parks som finns i landet skapas nätverk och mötesplatser för företag, akademi och offentlig verksamhet med syfte att utveckla näringslivets innovations- och konkurrenskraft. Parkerna ägs ofta i samverkan mellan

näringslivsorganisationer, universitet och högskolor samt kommuner och regioner. Parkerna erbjuder affärsutveckling genom program och nätverk, innovationsfrämjande insatser genom att etablera öppna innovationsarenor och nätverkssamverkan samt tillhandahålla en attraktiv mötesplats med såväl forskare som företag. Många parker blir därmed viktiga platser där studenter och näringsliv kan mötas.

Ägarna till parkerna varierar och regionerna är inte alltid delägare. Många regioner har dock långsiktiga engagemang som delägare eller finansiärer i science parks. Finansieringen kan ske antingen genom ägarkapital eller bidrag till verksamheten. Det är också vanligt att regioner som inte är delägare i parkerna är med och finansierar verksamheten, till exempel genom olika former av projektfinansiering.

Inkubatorer är ofta en del i en science park, men arbetar med att utveckla och stödja i första hand nya företag i ett utvecklingskedje med en tydlig tillväxtpotential. En del inkubatorer är inriktade mot att stödja företag i särskilda branscher, medan andra saknar en sådan inriktning.

Inkubatorerna har olika modeller för att stödja företag. Oftast ingår att de erbjuder långsiktig rådgivning och tillgång till en miljö eller ett nätverk av kompetenser inom relevanta områden. En del av inkubatorerna erbjuder också olika former av finansiellt stöd. De flesta inkubatorer ägs av kommuner, universitet och högskolor eller stiftelser där dessa ingår och där även näringslivet kan ingå. Det finns dock exempel på inkubatorer där regionerna är delägare.

Innovation och förnyelse i näringslivet – några exempel

Exportcenter Väst (Västra Götalandsregionen och Region Halland)

År 2016 beslutade regeringen att Västra Götaland, som en av de sex första regionerna i Sverige, skulle upprätta ett regionalt exportcenter. År 2021 togs beslut om att inkludera Region Halland och därmed ändra namnet till Exportcenter Väst. Fokus är på strategisk samordning och förenkling för regionens företag – framför allt för små och medelstora företag. Exportcenter Väst är en gemensam ingång till flera aktörer med kompetens och resurser inom områden som finansiering, marknad, utveckling och regelverk. Exportcenter Väst ordnar även olika arrangemang.

Förutom Västra Götalandsregionen och Region Halland ingår även organisationerna Almi, Svensk Exportkredit, Exportkreditnämnden, Business Sweden, Business Region Göteborg, Enterprise Europe Network, Industriell Dynamik/RISE och Västsvenska Handelskammaren.³⁶

Timbanken (Region Jämtland/Härjedalen, Region Halland, Region Örebro län)

Timbanken erbjuder ett konsultstöd för uppstart och utveckling av företag i Halland, Jämtland/Härjedalen och Örebro län. Timbanken finansieras av regionerna i samverkan med kommunerna. Företagen erbjuds fem kostnadsfria rådgivningstimmar med konsulter inom bland annat affärsutveckling, ekonomi och juridik, marknad och sälj, ledning och organisationsutveckling. Konsulterna upphandlas av regionerna och stödet administreras och marknadsförs via kommunernas näringslivskontor.³⁷

I Region Kronoberg bedrivs en liknande satsning under namnet Konsulttimmen. Konsulttimmen drivs fram till december 2022 som ett projekt finansierat genom Europeiska regionala utvecklingsfonden. Upplägget liknar till stor del Timbanken, med skillnaden att Region Kronoberg själv såväl upphandlar konsulter som marknadsför och administrerar stödet.³⁸

Länsöverskridande strategi för industriell omvandling i Norra Mellansverige (Region Dalarna, Region Gävleborg, Region Värmland)

Regionerna i Norra Mellansverige (NMS) har tagit fram en gemensam Länsövergripande strategi för industriell omvandling för att möta de utmaningar som industrin står inför. Utvecklingen innebär att företagen måste anpassa både sitt utbud av produkter och sina förmågor för att fortsätta vara konkurrenskraftiga.

Regionerna i NMS kommer att, inom ramen för utformningen och implementeringen av den länsövergripande strategin, ta sitt ansvar för att stärka företagets förutsättningar att klara omvandlingen. Strategin är ett försök att

---

³⁶ [Exportcenter Väst](https://www.vastsvenskahandelskammaren.se/exportcentervast/) (https://www.vastsvenskahandelskammaren.se/exportcentervast/)

³⁷ [Timbanken](https://www.timbanken.se/) (https://www.timbanken.se/)

³⁸ [Konsulttimmen](https://www.konsulttimmen.se/) (https://www.konsulttimmen.se/)

samordna regionernas arbete inom olika politikområden och utifrån befintliga strategier. Industrins omställningsbehov är utgångspunkt i arbetet.

Den gemensamma strategin har tagits fram inom ramen för regeringens satsning Smart Industri kopplat till den nationella nyindustrialiseringsstrategin som lanserades år 2016. Med omvandlingsstrategin som grund går regionerna tillsammans vidare till konkreta insatser finansierade med REACT-EU-medel. Projekten heter Focus Industry Bredd och Focus Industry Spets och riktar sig till olika grupper av företag inom hela NMS. Projekten genomförs av befintliga främjaraktörer.³⁹

Smart specialisering och samverkan mellan innovationsmiljöerna i Östra Mellansverige (Region Västmanland, Region Östergötland, Region Sörmland, Region Uppsala, Region Örebro län)

I Östra Mellansverige samarbetar fem regioner (Västmanland, Östergötland, Sörmland, Uppsala, Örebro län) för att möjliggöra innovation och tillväxt. I Östra Mellansverige finns ett starkt ekosystem av universitet och högskolor, inkubatorer, science parks, forskningsinstitut, kluster och finansieringsplattformar som samverkar för att möjliggöra innovation. Samarbetet inom Smart specialisering går ut på att skapa ännu bättre förutsättningar för innovation, öka små och medelstora företags tillväxt och konkurrenskraft samt stärka regionens position som en attraktiv samarbetspartner nationellt och internationellt. Målet är att skapa ett starkare, mer sammanhållet och tillgängligt innovationsstödsystem med en aktiv akademi och offentlig sektor.⁴⁰

ESS, Max IV och innovationssystemet Science Village (Region Skåne)

European Spallation Source (ESS) och Max IV-laboratoriet är Sveriges två största forskningsanläggningar och ligger i Science Village i Brunnshög utanför Lund. Science Village Scandinavia AB ägs av Lunds kommun, Region Skåne och Lunds universitet. Bolaget bildades år 2009 som en följd av beslutet om att bygga MAX IV och ESS i Lund.

---

³⁹ [Industriell omvandling](https://www.regiongavleborg.se/globalassets/regional-utveckling/nms-strategi-for-industriell-omvandling-2020.pdf) (https://www.regiongavleborg.se/globalassets/regional-utveckling/nms-strategi-for-industriell-omvandling-2020.pdf)

⁴⁰ [Smart specialisering](https://regionvastmanland.se/utveckling/smart-specialisering-i-ostra-mellansverige/sa-arbetar-vi-med-smart-specialisering/) (https://regionvastmanland.se/utveckling/smart-specialisering-i-ostra-mellansverige/sa-arbetar-vi-med-smart-specialisering/)

Bolagets syfte är att främja forskningsanläggningarna och dess främsta uppgift är att utveckla marken i Science Village för bebyggelse och att sälja byggrätterna. Andra uppgifter är att främja utvecklingen av forsknings- och innovationsekosystemet och att verka för att bygga ett Science Center i området, där forskningen vid ESS och MAX IV ska beskrivas och visualiseras.

ESS, MAX IV och innovationssystemet Science Village är ett av Region Skånes smarta specialiseringsområden. Syftet är att ta tillvara den globala tillväxtpotentialen med infrastrukturerna ESS, MAX IV och Science Village och den forskning som bedrivs på lärosäten och på företag i Skåne, Sverige och internationellt.⁴¹

Sex smarta specialiserings- och innovationsstrategier

Region Jämtland/Härjedalens Program för smart specialisering prioriterar fyra styrkeområden, som skär på tvärs genom den traditionella branschstrukturen.⁴²

Region Gävleborgs Regionala innovationsstrategi för smart specialisering innefattar perspektivet ett hållbart arbetsliv.⁴³

Region Skånes Innovationsstrategi för hållbar tillväxt beskriver sex styrkeområden, samt hur man ska samverka och finansiera utvecklingen inom dessa.⁴⁴

Region Norrbottens Smarta specialiseringsstrategi innebär nya sätt att aktivt, effektivt och dynamiskt främja oväntade möten mellan den naturbaserade ekonomin och länets arktiska förutsättningar.⁴⁵

Region Västernorrlands Innovationsstrategi bygger på analyser om kunskapsdriven innovation och innefattar både styrke- och utvecklingsområden som skär horisontellt genom traditionell branschstruktur. Något som bidrar till

---

⁴¹ [ESS MAX IV](https://utveckling.skane.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/forskning-och-innovation/specialiseringsomraden/ess-max-iv-och-science-village/) (https://utveckling.skane.se/regional-utveckling/verksamhetsomraden/forskning-och-innovation/specialiseringsomraden/ess-max-iv-och-science-village/)

⁴² [Smart specialisering Jämtland/Härjedalen](https://www.regionjh.se/smartspecialisering/) (https://www.regionjh.se/smartspecialisering/)

⁴³ [Smart specialisering Gävleborg](https://www.regiongavleborg.se/regional-utveckling/om-regional-utveckling/smart-specialisering/) (https://www.regiongavleborg.se/regional-utveckling/om-regional-utveckling/smart-specialisering/)

⁴⁴ [Innovationsstrategi](https://utveckling.skane.se/publikationer/regional-utveckling/vagen-mot-europas-mest-innovativa-region-2020/) (https://utveckling.skane.se/publikationer/regional-utveckling/vagen-mot-europas-mest-innovativa-region-2020/)

⁴⁵ [Smart specialisering Norrbotten](#)

innovation och omställning för såväl branscher, sektorer och styrke- och utvecklingsområden.⁴⁶

Region Uppsalas Smart specialiseringsstrategi listar fyra särskilda styrkeområden för länet: Innovativa material, Life science, Hållbara energilösningar i integrerade energisystem samt Cirkulär biobaserad ekonomi.⁴⁷

Växande värde - Livsmedelsstrategi Kalmar län (Region Kalmar län)

Livsmedelsstrategin Växande värde omfattar hela livsmedelsbranschen, det vill säga all mat från Kalmar län och hela kedjan från jord till bord.

Livsmedelsstrategin innehåller mål, strategier, framgångsfaktorer samt prioriterade åtgärdsområden och har antagits av LRF Sydost, Länsstyrelsen Kalmar län och Region Kalmar län. Den anger en gemensam färdriktning för hur Kalmar län ska ta tillvara branschens utvecklings- och tillväxtpotential. Den ger också underlag för att prioritera offentliga projektmedel. Strategin kan även fungera som en länk mellan enskilda aktörer och nationell nivå.⁴⁸

Två visitororganisationer (Region Halland och Region Blekinge)

Visit Halland är Region Hallands besöksnäringens avdelning. Visit Halland ägs av Region Halland och samverkar med både kommunala destinationsbolag och företag i Halland.⁴⁹

År 2020 övergick det tidigare privatägda bolaget Visit Blekinge till att ägas av regionen och länets kommuner. Visit Blekinge arbetar med att skapa förutsättningar för en god utveckling av besöksnäringen i Blekinge.⁵⁰

---

⁴⁶ [Smart specialisering Västernorrland](https://www.rvn.se/sv/Utveckling/naringsliv_innovation_digitalisering/smart-specialisering/vasternorrlands-innovationsstrategi-for-smart-specialisering/)

(https://www.rvn.se/sv/Utveckling/naringsliv_innovation_digitalisering/smart-specialisering/vasternorrlands-innovationsstrategi-for-smart-specialisering/)

⁴⁷ [Region Uppsala - Här växer kunskap och människor](https://region uppsala.se/) (<https://region uppsala.se/>)

⁴⁸ [Livsmedelsstrategi](https://utveckling.regionkalmar.se/utvecklingsomraden/naringsliv-och-innovation/livsmedel/) (<https://utveckling.regionkalmar.se/utvecklingsomraden/naringsliv-och-innovation/livsmedel/>)

⁴⁹ [Visit Halland](https://www.visithalland.com/sv/) (<https://www.visithalland.com/sv/>)

⁵⁰ [Visit Blekinge](https://www.visitblekinge.se/?gclid=CjwKCAiAr4GgBhBFEiwAgwORrSCcJ5amTor2Lo9_IO6f5tCGeHiHZqYbIyTQtOUx1vulxZtVvekzBhoCV8YQAvD_BwE)

(https://www.visitblekinge.se/?gclid=CjwKCAiAr4GgBhBFEiwAgwORrSCcJ5amTor2Lo9_IO6f5tCGeHiHZqYbIyTQtOUx1vulxZtVvekzBhoCV8YQAvD_BwE)

Almedalsveckan (Region Gotland)

Den årligen återkommande politiska mötesplatsen Almedalsveckan arrangeras av de politiska partierna på Gotland. Region Gotland är värd för evenemanget och äger varumärket Almedalsveckan. Syftet är att skapa en mötesplats och arbeta med inspiration och demokratisk utveckling. För regionen är Almedalsveckan en väg att utveckla regionens kontakter med den nationella politiken och myndigheterna. Veckan är också ett sätt att öka attraktiviteten för Gotland som besöks- och evenemangsmål.⁵¹

Två Business Region-plattformar (Region Kronoberg och Region Örebro län)

Business Region Kronoberg (BRK) består av åtta kommuner med ett gemensamt mål att driva regionen framåt genom att öka Kronobergs attraktionskraft. BRK samordnas av Region Kronoberg.⁵²

Business Region Örebro är länets samverkansplattform för näringslivsfrågor. Business Region Örebro är ett partnerskap mellan alla kommuner i Örebro län, med Region Örebro län som huvudman. Det operativa arbetet leds, på uppdrag av huvudmannen, av Örebro kommun. Syftet med plattformen är att skapa tillväxt genom att få fler företag att växa och etablera sig i regionen.⁵³

Två ERUF-projekt för omställning i samband med coronapandemin (Region Jönköpings län, Region Dalarna)

Vart i hela världen är vi på väg är ett projekt som erbjuder företag i Jönköpings län en kostnadsfri omställningsresa i tre steg för att möta utmaningar som är kopplade till Coronapandemin. Projektet erbjuder seminarier, konsultinsatser och startup-race. Projektet finansieras av Regionala utvecklingsfonden och Region Jönköpings län.⁵⁴

---

⁵¹ [Almedalsveckan](https://www.almedalsveckan.info/) (https://www.almedalsveckan.info/)

⁵² [Business Region Kronoberg](https://businessregionkronoberg.se/) (https://businessregionkronoberg.se/)

⁵³ [Business Region Örebro](https://businessregionorebro.se/) (https://businessregionorebro.se/)

⁵⁴ [Vart i hela vägen](https://utveckling.rjl.se/arbetsmarknad--naringsliv/foretagsutveckling/vihva2/) (https://utveckling.rjl.se/arbetsmarknad--naringsliv/foretagsutveckling/vihva2/)

K.R.O.K Dalarna är ett projekt som ska ge små och medelstora företag i Dalarna stöd för att möta konsekvenserna av covid-19 och för att stå bättre rustade när pandemin är över. Förkortningen K.R.O.K står för Kompetens - Rådgivning - Omställning - Koordinering. K.R.O.K-projektet sker i samverkan mellan Tillväxtverket, Region Dalarna och Region Värmland, Falun Borlänge-regionen, Dalarna Science Park, Älvdalens kommun och Samarkand 2015. Projektet finansieras av regionala utvecklingsfonden, Region Dalarna och Region Värmland.⁵⁵

---

⁵⁵ [K.R.O.K.](https://www.regiondalarna.se/regionalutveckling/regional-utveckling/projekt/k.r.o.k/) (https://www.regiondalarna.se/regionalutveckling/regional-utveckling/projekt/k.r.o.k/)

Slutord

Denna rapport ger en överblick av vad regionerna gör inom regional utveckling och hur de organiserar och genomför arbetet. Uppdraget att bidra till en hållbar regional utveckling i hela landet är en samhällsutmaning som spänner över flera politikområden. Ingen ensam aktör sitter på lösningen. Den nationella strategin för hållbar utveckling i hela landet visar hur olika politikområden är integrerade och betonar att ansvaret för att nå målen vilar på aktörer på flera nivåer och inom flera sektorer.

Regionernas arbete med hållbar regional utveckling berör frågor som folkhälsa och kultur, vilka har sin grund i en större social hållbarhetsutmaning eller i skapandet av hållbara och attraktiva livsmiljöer. Även frågor om utbildning, kompetensförsörjning och livslångt lärande är delar som behöver adresseras i den regionala utvecklingens utmaningar.

Genom ett brett perspektiv på regional utveckling blir den rumsliga dimensionen allt viktigare. Därför arbetar många regioner med att utveckla en regional planering och med frågor om fysisk och digital tillgänglighet. Arbetet med att främja näringslivets innovation, omställning och förnyelse för att säkerställa en konkurrenskraft i hela landet är en viktig del i regionernas utvecklingsarbete. Det är också ett kärnområde i det regionala utvecklingsuppdraget enligt lag och förordning.

De 21 regionerna har alla olika sätt att organisera, driva och finansiera det regionala utvecklingsarbetet. Ibland är regionerna samordnande processledare, ibland är de ägare eller delägare i en verksamhet och ibland finansiär. Denna rapport visar mångfalden i det regionala arbetet och synliggöra hållbar regional utveckling, som ett territoriellt definierat politikområde. Den regionala variationen är en tillgång och de olika exemplen är valda för att driva berättelsen om det regionala utvecklingsarbetet framåt.

Ibland är de samordnande processledare, ibland ägare eller delägare i en verksamhet och ibland finansiärer.

Avsikten med denna rapport är att visa en liten del av mångfalden i det regionala arbetet.

21 vägar till hållbar regional utveckling

Rapporten vill synliggöra regional utveckling. Den regionala variationen är en tillgång och rapportens olika exempel är valda för att driva berättelsen om det regionala utvecklingsarbetet framåt. Rapporten är framtagen av Göran Hallin och Karolina Henningsson på WSP tillsammans med sakkunniga på SKR. Helena Gidlöf har haft ett samordnande ansvar för rapporten.

Inledningsvis beskrivs området regional utveckling och regionernas arbete. Därefter är rapporten uppdelad i kapitel med olika sakområden. Första sakområdena är folkhälsa och kultur, som med ett tydligt hållbarhetsperspektiv kan ses som uttryck för de övergripande målen för regionernas arbete, nämligen att skapa goda, jämlika och hållbara livsvillkor för människor. Därefter följer ett avsnitt om kompetens, som ett uttryck för människors avgörande roll i den hållbara regionala utvecklingen. Därefter följer två avsnitt som rör den fysiska planeringen och strukturerna som skapar förutsättningar för att realisera den utvecklingspotential som finns i regionerna. Det sjätte sakområdet behandlar arbetet med att skapa ekonomisk utveckling och omställning i näringslivet där hållbarheten utgör en ram för hur den ekonomiska utvecklingen kan ske.

Genom kombinationen av exempel och beskrivande text är målet att denna rapport ska fungera som en guidebok för den som ”kommer ny” till det regionala utvecklingsarbetet.

Upplysningar om innehållet
Helena Gidlöf, helena.gidlof@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2023
ISBN: 978-91-8047-111-4